

Disquisitiones

de

analogiae graecae capitibus minus cognitis.

S c r i p s i t

Fridericus Thiersch.

Pars prima:

- I. De prosapia nominum quae e *χείρ* et *πίπτις* componuntur.
- II. De usu et copulatione particularum quibus disjunctio, asseveratio et obtestatio indicantur.

BV 0085 305 28

[1851]

1094920

Disquisitiones
de
analogiae graecae capitibus minus cognitis.

Scripsit

Fridericus Thiersch.

PRAEFATIO.

In perscribendis, quos sub manibus habeo, de Aeschyli Orestia commentariis criticis et exegeticis plura me dubium tenuerunt loca quorum aut explicatio aut emendatio legibus analogiae nondum satis firmatis aut usu linguae minus cognito niteretur. In eis investigandis cum terminos transgredi deberem, quibus hujusmodi commentariorum notae et observationes continentur, non alienum visum est a studiorum meorum ratione nonnulla ex hoc genere analogiae graecae capita novis curis pertractata seorsim edere, quae his Academiae nostrae annalibus comprehensa aequi lectores benevole precor excipiant.

Debam Monachii die I. Januarii 1851.

I.

De prosapia nominum quae e *χείρ* et *νίπτω* componuntur.

1.

Locus est Agamemnonis v. 1005 — 1016 ed. Wellaueri quo Clytaemnestra Cassandram invitat, ut de curru descendat et in aedes intret, famulatum quidem ei denuncians, ita tamen, ut simul conditionem aequam servae promittat. In eo tum alia laborant, tum explicatio versuum 1006—1008 minus recte interpretibus cessit. Sunt hi

Ἐπεὶ σ' ἔθηκε Ζεὺς ἀμηνίως δόμοις
 Κοινωνὸν εἶναι χειρὶβων πολλῶν μετὰ
 Δούλων σταθεῖσαν κτησίου βωμοῦ πέλας.

Ad *κοινωνὸν εἶναι χειρὶβων* notat Stanlejus: „Solebant veteres ante cibum *νίπασθαι* et post cibum *ἀπονίψασθαι*, Jul. Poll. XVI, 24.“ Agit deinceps de dictione τὸ κατὰ χειρός, scil. ἔδωρ, et subjungit: „Hinc poterit τὸ *χειρὶβων* a Clytaemnestra dictum videri synecdochice pro τῆς διαίτας. Virg. Aen. I, 704 cibum capessendi modum describens: „stratoque super discumbitur oestro. Dant famuli manibus lymphas Cereremque canistris Expediunt.“ Probat hanc explicandi rationem Blomfieldius cum aliis, item Passovius in Lex. gr., v. *χέριψ*; dum notat: „*χειρὶβων κοινωνός, domus mensaeque socius*, quia nimirum aqua ante aedium portam servabatur et ante coenam adhibebatur Aechyl.“ At vero apertum est, de mensa domestica et re familiari hic sermonem esse non posse, quum in iis, quae subjunguntur, non coenam, sed aram et ritus sacros poeta indicet. Haec cum accuratius exigere, delatus sum ad grammaticorum tam veterum quam recentiorum disputationes de vocibus *χέρ-*

νιψ vel χερνίψ, χέρνιβα vel χερνίβα atque χέρνιβον actas inde ab Athenaci temporibus, adeoque controversas et perplexas, ut Heynio, viro praeclaro, ad Il. ω, 304 fastidium moverint, non sane injuria, quamquam ad huiusmodi fastidia perpetiunda grammatici nati sunt, ut reliqui beatiore cura ipsorum ab eis liberentur. Itaque disquisitionem denuo inchoandam statui, cum viderem, ne a viris quidem principibus, qui in ea laboraverunt, ut ab Heynio l. l., A. Wolfio ad Demosth. Leptin. p. 375 sqq., nedum ab aliis, ut Erfurdio ad Sophocl. Oed. R. v. 240, eam absolutam esse, et non pauca ejus remansisse capita quae accuratius tractari, atque locos corruptos, qui emendari deberent.

2.

De usu vocabulorum χέρνιβα et χέρνιβον homerico.

Ac Homerus quidem a χεῖρ et νιπτω nonnisi duas nominis formas χέρνιβα et χέρνιβον deduxit, prioremque quod jam Stautlejus observat nonnisi in Odyssea adhibuit et locis quidem septem. Horum sex ad manuum ante coenam lavationes spectant: Od. α, 136. δ, 52. η, 172. κ, 368. ο, 135. ρ, 91. Ejus usus in Iliade nullum vestigium, neque constat num poëta eum commemorare omiserit, an illotas manus dapibus praepositis convivae iniecerint, et cultiori vitae, quam Odyssea refert, hoc quoque tribuendum sit ut χέρνιβα ante coenam heroes et heroum filii ac hospites adhibeant. Versus sex locorum iidem sunt:

Χέρνιβα δ' ἀμφίπολος προχόρῳ ἐπέχευε φέρονσα

Καλῇ, χουσεῖη, ὑπὲρ ἀργυρέοιο λέβητος

Νίψασθαι.

De sensu vocis Eustathius p. 1400 l. 59 ad Od. α, v. 137: χέρνιβα δὲ τὸ κατὰ χειρὸς διδόμενον ὕδωρ. Eadem fere reliqui. Ipsa consuetudo apud recentiores mansit; sed novo modo expressa est, et plerumque aqua sola commemoratur teste Athenaeo IX. p. 408 C

dicta κατὰ χειρὸς ὕδωρ, κατὰ χειρῶν δοῖναι, κατὰ χειρῶν λαμβάνειν. Hinc Pollux VI, 92: χέρνιβα Ὀμηρος τὸ κατὰ χειρὸς ὕδωρ καὶ χερνίβασθαι. Similia alii, qui plerumque ex Athenaeo sua derivant, ut Eustath. ad Od. l. l. et pag. 1401. Structuram negligētiōres ita ordinabant, ut προχόω ἐπέχεεν vel χέρνιβα (ἐν) προχόω conjungerent; unde vulgata pendet versio latina usque ad Ernestium propagata: „Aquam vero ancilla ex gutto profundebat ferens, Pulchro, aureo, super argenteum lebetem.“ Verum ex parte perspexit jam vetos paraphrastes ap. Eustath. p. 1400 l. 50: χέρνιβα δ' ἀμφίπολος κ. τ. λ. ἤγουν κατὰ παραφραστὴν πρῶτον μὲν κατὰ χειρὸς θεράπαινα ἔφερε, χρυσῇ προχόω ἐπὶ ἀργυρέοιο λέβητος Νίψασθαι. Vera band dubie junctura προχόω ἔφερε. Sed ad ἐπέχεε intell. χερσίν, quod plena dictione est Il. ω, 303 χερσὶν ὕδωρ ἐπιχεῦναι et absque vasorum commemoratione Od. α, 146 simpliciter dictum est:

τοῖσι δὲ χήρυες μὲν ὕδωρ ἐπὶ χεῖρας ἔχεαν.

Lotio manuum non in ipso lebeate sit, sed ἐπὶ λέβητος, super eo, dum aqua ex gutto profusa in lebetem defluit, manibus lavantis intercepta. Accurate autem utramque rem distinxit: *profundibulum*, ut ita dicam et pelvim. Cf. Pollux VI, 92: ἐπεὶ δὲ καὶ τὸ κατὰ χειρὸς ὕδωρ συμποτικὸν ἦν, χέρνιβα μὲν τὸ ὕδωρ Ὀμηρος καλεῖ, πρόχοον δὲ τὸ ὑδρογόρον ἀγγεῖον (diversa tamen ὕδατα, qua aqua e fonte profluens excipitur), λέβητα δὲ τὸ ἐποδεχόμενον.

Paullo diversa est ratio nunci loci, in quo χέρνιβα de manuum ante *sacrificium* lotionem adbibuit, quod Nestor cum suis Minervae offert Od. γ, 440 seqq.:

Χέρνιβα δέ σφ' (scilicet δέ σφι) Ἄρητος ἐν ἀνθεμόεντι λέβητι
 Ἥλυθεν ἐκ θαλάμοιο φέρων, ἐτέρῃ δ' ἔχεν οὐλὰς
 Ἐν κανέω
 γέρον δ' ἱππηλάτα Νέστωρ

Χέρνιβά τ' οὐλοχύτας τε κατήρχετο.

Λέβης si dicitur ἀνθεμόεις, id ad flores et folia referam affabre sculpta, coll. Od. ω, 275: δῶκε δέ οἱ κρητῆρα πανάργυρον, ἀνθεμόεντα, quale κισσύβιον promittitur Theocr. I, 29:

*Τῷ περὶ μὲν χεῖλῃ μαρύεται ὑψόθι κισσός,
Κισσὸς ἐλιχρῶσιν κεκονιμένος. ἃ δὲ κατ' αὐτὸν
Καρπῷ ἔλιξ εἰλεῖται ἀγαλλομένα κροκοῖντι.*

Deest in illo sacrificio ἡ πρόχοος, sed accedit τὸ κανοῦν, ad sacra necessarium. Hoc cum molas contineret, inde concludas, pelvi aquam contentam fuisse non tamen ita, ut λέβης ἀντὶ τῆς πρόχοου diceretur, ut recte monet Eustathias p. 1476 l. 25: ἔοικε μὲν λέγειν λέβητα τὴν πρόχοον, ἦτοι τὸν ἰδιωτικῶς λεγόμενον ζίστην (sextarium) περιέχοντα χέρνιβα, ὃ ἔστιν ὕδωρ κατὰ χειρῶν, sed alio modo. — Pergit idem: τὸ δ' ἔστιν οὐχ οὕτως ἔχον. ἀρέσκει γὰρ τοῖς παλαιοῖς λέβητα τὸ ἐνταῦθα νοεῖν τὸ καθ' ἡμᾶς χερνύβιον ἐντὸς δὲ αὐτοῦ κεῖσθαι τὴν πρόχοον φέρουσαν χέρνιβα· ὃ μέντοι ποιητῆς ἀπὸ μέρους τὸ πᾶν δηλῶσαι θελήσας χέρνιβα μὲν εἶπε τουτέστι τὸ περιεχόμενον ὕδωρ, τὸ δὲ περιέχον ἐστίγησεν, ἥγουν τὴν πρόχοον. ἀλλαχοῦ δ' ἐντελέστερον φράζων ἔφη Χέρνιβα δ' κ. τ. λ. Si quis statuatur, pelvi jam infusam fuisse aquam, quum afferretur, eoque gutto opus non fuisse, adversum habet sacrificiorum ritum. Vera et integra χάθαρσις non fit nisi aqua pura aut aspersa aut manibus superfusa nec aliter fieri potest. Nam aqua manuum purgandarum caussa jam in pelvim profusa, dum in ea fieret lotio, ἀπονίμματα turparetur et in ipso actu impura fieret. Neque obscurum, quare πρόχοος pelvi imposita afferatur. Aretus enim altera manu, qua πρόχοος ferebatur, ad canistrum ferendum opus habebat.

Succedit jam quaestio de ν. χέρνιβον, quae ἀπαξ λεγομένη ad-

hibetur Il. ω, 301 de libatione, quam Hecubae hortatu Priamus Jovi parat ad Achillem profecturus:

Ἐσθλὸν γὰρ Διὶ χεῖρας ἀνυσχέμεν, αἷ' αὖτ' ἐλείσσει.

Ἢ ῥα, καὶ ἀμφίπολον ταμίην ὦτρυν' ὁ γεραίος

Χερσὶν ἔδωκε ἐπιχεῦναι ἀκήρατον. ἥ δὲ παρῆστι

Χέρνιβον ἀμφίπολος πρόχοόν θ' ἄμα χερσὶν ἔχουσα.

Sed de hoc ipso magnus inter veteres et recentiores dissensus. *Χέρνιβον* hic lectum fuisse praeter mss. testantur Athenaeus, Philemon alique grammatici et scholiastae, qui fere statuerunt, *χέρνιβον* vas esse, quod *χερνίβιον* dicebatur Atticis, de quibus deinceps agetur. Alii, quibus improbabile videretur *χέρνιβον* et *χέρνιβα* diverso sensu adhiberi, totum verum spurium judicabant. Schol. A. Venet.: ἀθροίζεται ὅτι παρὰ τὸ σὺννεθες αὐτῷ χέρνιβον τὸ ἀγγεῖον τὸ ὑποδεχόμενον τὸ ἔδωκε ὡς ἡμεῖς (fort. ὁ ἡμεῖς) χερνίβιον. Τοῦτο δὲ αὐτὸς εἶωθε καλεῖν λέβητα, τὸ δὲ κατὰ τῶν χειρῶν διδόμενον ἔδωκε χέρνιβα. Ἐνιοὶ δὲ διπλῇ σημειοῦνται ὡς ἅπαξ ἐνταῦθα λεγόμενον. Hi igitur in usu peculiari notando substituerunt. Num vero constans fuit lectio *χέρνιβον* apud Alexandrinos et unica? Non videtur. Schol. B. Venetus et Mosc. χέρνιβον. οὐχ ὥς τινες τὸ ἀγγεῖον ἐπιφέρει γὰρ πρόχοόν θ' ἄμα, αἰεὶ δὲ παρὰ τῷ ποιητῇ τὸ ἔδωκε δηλοῖ. Apud poetam id de *χέρνιβα* tantum valet, nec potuerunt nulla addita caussa id ad *χέρνιβον* transferre scholiastae. Ex hoc sequeretur, in fine scribendum τὸ ἔδωκε δηλοῖ τὰ χέρνιβα. Hi igitur *χέρνιβα ἀμφίπολος* cum hiatus scriptum videntur invenisse. Eodem ducimur scholiis Victorianis, quae Townlejanorum sunt apographum. Haec ad l. l.: Χέρνιβον ἢ Μασσαλιωτικὴ ταμίη μετὰ χερσὶν ἔχουσα διὰ τὸ μὴ εἰρησθαι νῦν συνήθως αὐτὸ ἐπὶ τῶν ὑδάτων, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ σκεύους τὰ χέρνιβα, εἰ μὴ ἄρα ἐνικῶς ἐνθάδε γραπτέον χέρνιβον ἀμφίπολος. Scholium luxatum esse perspexit Heynins, quod in ordinem redigas addendo ἀθροίζεται post

ἔχουσα, nec quidquam aliud mutandum cum sagaci Iliadis interprete. Omnia jam ordine procedunt et schol. putavit versui succurri posse, si scribatur numero singulari *χείριβον*. Inde concludas, lectionem scholiastae A: *χείριβα ἀμφίπολος πρόχοόν θ' ἄμα χερσὶν ἔχουσα*, traditam fuisse in edit. Massiliensi. Jam sequeretur, *χείριβον* priscam fuisse conjecturam, qua hiatum tollere studerent critici Alexandrini antiquiores. Eodem fere delatus videtur Rich. Bentley, qui teste Heynio proposuit: *χείριβά τ' ἀμφίπολος πρόχοόν θ' ἄμα* — improspere, quia nomen inter utramque τε contra epicum usum intruditur nec potest *πρόχοον θ' ἄμα* addi, siquidem *χείριβα* sensu suo jam commemorata erant. Quis enim dicat „aquam lustralem simul cum vase attulit“, quae sine vase ferri non potest? Nec tamen temere statuendum, *χείριβον* mera conjectura niti. Nam quod *γραπτεόν* dicit schol. Vict., id potest referri ad duplicem lectionem *χείριβα* et *χείριβον*, quarum posteriorem ille praeferendam judicaret. Et haec quidem eo ipso defenditur, quod tam multorum criticorum auctoritate nulla conjecturae suspicione firmatur versumque ab intolerabili hiatu vindicat. Quid vero ipsi versui jam fiet, si quidem *χείριβον* servatur et ad vas lustrale refertur? In ipsa forma nihil est, quod offendat, et diductis litteris *χειρόνιβον* apud Dores in usu mansit teste Epicharmo apud Athenaeum, qui pluralem praestat p. 408 B: Ἐπιχαρμος δ' ἐν Θεάροις εἶρηξε *χειρόνιβα*, διὰ (add. τούτων)

κισθάρα, τριπόδες, ἄρματα, τράπεζαι χαλκαί (scr. *χάλκεαι*)

χειρόνιβα, λοιβάσια, λέβητες χάλκεοι.

Edd. habent, *λοιβιλέβητες*, Mss. *λοιβλιλέβητες*. Schweigh. *λοιβίδες, λέβητες*, quod probum. *Λοιβεία* eadem *λοιβάσια* et diminut. forma *λοιβίδες* quae sint Pollux X, 65 docet: *λοιβεῖον ὃ τοῦλαιον* (nempe *ἐπισπένδεται*). Sed in fine molesta vocis *χάλκεοι* repetitio. Scribendum

χειρόνιβα, λοιβίδες, λέβητες χούσοι.

Itaque satis firmatam puto sententiam, *χέρνιβα* apud Homerum de aquis lustralibus, *χέρνιβον*, quod Doribus *χειρόνιβον* fuit, de pelvi lustrali dictum fuisse. Jam ut ad Il. ω, 301 redeamus: Ἴη δ' αὖ καὶ ἀμφίπολον ταμὴν ὦτρυν' ὃ γεραιὸς κ. τ. λ., vocabulum ἀμφίπολος post ἢ δὲ παρέστη prorsus superfluum et molestum, quia ex secundo, qui praecedit versu repetitum est. Corrupta igitur lectio, et cum *χέρνιβον* dicat, qui in Odyssea λέβης ἀνθεμόεις vel ἀργύρεος est, crediderim lectum fuisse *χέρνιβον ἀργύρεον πρόχοόν θ' ἄμα χερσὶν ἔχονσα*. Hoc si verum lectio vitiosa fuit prinsquam Alexandrinorum curam Homerus expertus esset. In promptu autem erat, librarios ad ἀμφίπολος deferri, quod ex Odysseae locis, qui omnes a *χέρνιβα* δ' ἀμφίπολος κ. τ. λ. incipiant, utriusque nominis junctura, interjecto tantum δέ, *χέρνιβα* δ' ἀμφίπολος memoriae et velut manibus scribentium inhaerebat. Ceterum *χέρνιβα* Lexicographi recentiores ab ἢ *χέρνιψ* deducunt, non excepto Passovio qui v. *χέρνιψ* monet, id semper in accus. *χέρνιβα* inveniri eumque fortasse solum esse casum numeri singularis, qui in usu sit, quod verum ex parte, si de Homero agitur, Atticorum enim ἢ *χέρνιψ* seu potius *χερνὶψ* gen. τῆς *χερνίβος* et reliquos casus iusfra videbimus. Jam vero si recte de ratione, quae inter *χέρνιβα* et *χέρνιβον* intercedit disputatum est, relinquenda haec opinio et statuendum, Homeri aevo nomen adjectivum fuisse *χέρνιβος*, *χερνίβη*, *χέρνιβον*, ex cuius formis poeta accusativo sing. *χέρνιβον* nempe vas, ἄγχος vel σκεῦος, et plur. *χέρνιβα* scil. ὕδατα, usus est. Neque aliter, ut vidimus, statuerunt veteres grammatici jam nominati et deinceps nominandi, quorum nullus *χέρνιβα* ad *χέρνιψ* diserte revocat contra omnes *χέρνιβα* in lemmate habent et per τὸ ἐπὶ χειρὸς ὕδαρ, τὰ ἐπὶ χειρῶν ὕδατα explicant, alii similiter, ut *Philemon* v. *χέρνιβα* τὰ εἰς χεῖρας νίμματα χέομενα. Eodem modo aqua lotioni pedum inserviens ποδάμπτρα dicta Odys. τ, 343:

οὐδέ τί μοι ποδάμπτρα ποδῶν ἐπιήρανα θυμῷ. coll. 504:

..... γρηῦς δὲ δι' ἐκ μεγάρου βεβήκει
 οἰσούμενη ποδ' ἀνιπτρα τὰ γὰρ πρότερό' ἐκχυτο πάντα.

Similiter apud recentiores χειρόνιπτρον in sing. de vase, χειρόνιπτρα de aqua ad lotionem manuum necessaria ubique fere adhiberi infra videbimus. Itaque χέρνιψ seorsim ab Homericis habendum et derivanda vox χέρνιβος ex ipsis radicibus ΧΕΡ et ΝΙΒ, ut sit in χαλκό-τυπος a ΤΥΗ, χειρόγραφον a ΓΡΑΦ aliisque multis.

3.

De usu earundem vocum attico.

Successit dein aetas quae relictis formis adjectivis χέρνιβον et χέρνιβα ex iisdem radicibus ἢ χέρνιψ (ita vulgo acuunt) formaret aut antiquitus formatum adhiberet. Nam pro certo haud contendam subst. ἢ χέρνιψ ad priscam epicorum aetatem referri posse et debere. Videntur potius omnia ejusdem analogiae composita, ut κατώβλεψ, βοόβλεψ, οἰζότριψ, al. recentioris esse commatis. Nominativo usus est ipse Aeschylus Eum. v. 626 ποῖα δὲ χέρνιψ γρατόρων προσδέξεται. Genitivo Soph. Fragm. incert. 7 χέρνιβος θιγών. Aristoph. Av. 1129 ἐκ χέρνιβος. Hinc Hesych.: χέρνιβος τοῦ προχομένου ὕδατος. Dativ. Thucyd. IV, 97: ὕδωρ τε ὃ ἦν ἄψανστόν σφισιν πλὴν πρὸς τὰ ἱερὰ χέρνιβι χρῆσθαι, coll. Arist. Av. 896 μέλος χέρνιβι ἐπιβοᾶν, al. Accus. χέρνιβα Aristoph. Pax 921 ἄγε δὴ, τὸ κανοῦν λαβὼν σὺ καὶ τὴν χέρνιβα, περιῖθι τὸν βωμὸν ταχέως ἐπιδέξια, Av. 850 παῖ παῖ τὸ κανοῦν αἴρεσθε καὶ τὴν χέρνιβα, coll. 958. Usus numeri pluralis χέρνιβες, χερνίβων, χερνίβας frequens imprimis apud Atticos. Eo jam Draco usus fuit in Legg. ap. Demosth. Lept. p. 505, l. 14 de sicario: γράφων (ὁ Δράκων) χερνίβων εἰργεσθαι τὸν ἀνδροφόνον, σπονδῶν, κρατήρων, ἱερῶν, ἀγορᾶς, et eodem modo Andocides p. 618 l. 5. καὶ χερνίβων καὶ κανῶν ἀψάμενον. Notat Harpocration

p. 183 l. 25 ed. Bekkeri: εἴη δ' ἂν ἀπ' ὁρθῆς τῆς χέρνιψ γενικὴ πληθυντικὴ χειρνίβων, nimirum cavens, ne ad Homericum χέρνιβα revocetur.

Jam si sensum formarum ad χέρνιψ revocandarum respicis, nunquam hae apud Atticos de manuum ante coenam lotionibus adhibentur, de quibus valet quod supra commemoravimus, auctore Athen. IX, p. 408 D. E: Ἡ πλείστων δὲ χοῆσις κατὰ χειρὸς ὕδωρ εἴωθε λέγειν ὡς Εὐπολὶς ἐν Χρυσῶ γενεῖ καὶ Ἀμειψίας Σφενδόνη, Ἀλκαῖός τε ἐν Ἱερῶ γάμῳ. Πλείστον δ' ἐστὶ τοῦτο. Φιλύλλιος δὲ ἐν Αὐγῇ κατὰ χειρῶν εἶρηκεν . . . Μένανδρος Ὑδροῖα οἱ δὲ κατὰ χειρῶν λαβόντες περιμένουσι φίλτατοι. Ἀριστοφάνης ὁ γραμματικὸς κ. τ. λ. ubi legendum

. οἱ δὲ κατὰ χειρῶν

Ἦδη λαβόντες περιμένουσι φίλτατε

nempe Ἀρμύδιε καὶ Ἀριζόγειτον i. e. σχολιὸν celeberrimum expectant post coenam ad pocula cani solitum. Quae de Aristophane grammatico addit Athenaeus haec sunt: ἐν τοῖς πρὸς τοὺς Καλλιμάχου πίνακας χλευάζει τοὺς οὐκ εἰδότας τὴν διαφορὰν τοῦ τε κατὰ χειρὸς καὶ τοῦ ἀπονίψασθαι. τοῖς γὰρ παλαιοῖς τὸ μὲν πρὸ ἀρίστου καὶ δείπνου λέγεται κατὰ χειρὸς τὸ δὲ μετὰ ταῦτα ἀπονίψασθαι. Ἔοικε δ' ὁ γραμματικὸς τοῦτο πεφυλαχέναι παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς ἐπεὶ τοι Ὅμηρος πῇ μὲν φησὶ νίψασθαι . . . πῇ δὲ τοῖσι δὲ κήρυκες μὲν ὕδωρ ἐπὶ χειρὸς ἔχευαν. — Ceterum siquidem salva lectio nec quidquam ante ἀπονίψασθαι excidit, nimis curiosus videtur fuisse grammaticus in distinguendo τὸ κατὰ χειρὸς et ἀπονίψασθαι, prius illud a lotionē post coenam removendo. Nam τὸ κατὰ χειρὸς ὕδωρ aequo modo πρὸς τὸ νίψασθαι καὶ ἀπονίψασθαι requirebatur. Apud Atticos igitur manuum ante coenam lotio nihil habet commune cum iis, quae ἡ χέρνιψ et αἱ χέρνιβες comprehendunt haecque nonnisi ad sacra et libationes pertinent. Quod significationem vocis attinet, si κατώβλεψ i. e. ὁ κάτω βλέπων et

similia conferas, ἡ χέρνιψ erit ἡ χεῖρας νίπτουσα πηγή, dicta sensu pendente, ut et aquam et vas lustratorium, quin et ipsam lustrationem significet. Hinc τὴν χέρνιβα καὶ τὸ κανοῦν junctum vidimus Aristoph. Pac. 921 et ap. Thucyd. l. l. fons, cujus aquam ceteroquin tangi nefas erat, πρὸς τὰ ἱερὰ χέρνιβι, ad lustrationem adhibetur. Vasis autem notio prorsus remota est a formis plur. et χέρνιβες non nisi aquae sunt quae ad lustrandum requiruntur ipsaeque lustrationes sacrae. Itaque junguntur χέρνιβες et προχύται i. e. οὐλαὶ Eurip. Iphig. Aul. 955: πικρὰς δὲ προχύτας χέρνιβας τ' ἐνάρξεται, quod Aristophanes τὸ κανοῦν καὶ τὴν χέρνιβα dixit. Hinc orsi vocem cum derivatis ad ipsa sacrificia transtulerunt Philemon: v. χέρνιβα . . . χερνίψουσι δὲ παρὰ Λυκόφρονι (v. 184) ἀντὶ τοῦ σφαγιάζουσι, θύουσι, ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν χερνίβων, οἷς καθαίρομεν τὰς χεῖρας, τὴν θυσίαν χέρνιβα εἶπεν ὡς καθαίρουσαν. Eadem Tzetzes ad Lyc. vers. laud. βύχταισι (i. e. ἀνέμοις) χερνίψουσιν ὠμησταὶ κόρῳ (crudeles, nempe Achivi Iphigeniam). Apud Eurip. Iphig. T. 58 ait Iphigenia:

Θνήσκουσι δ' οὖς ἂν χέρνιβες βάλωσ' ἐμαί.

Iphig. A. 1479:

χερνίβων τε παγαῖσιν
ἐλίσσεται ἄμφι ναόν.

v. 1513:

στέφη (scr. στέφει) βαλομένην (Iphigeniam) χερνίβων τε παγαῖς.

Huc referendum quod Eurip. Herc. 929:

εἰς χέρνιβ' ὡς βάψειεν Ἀλκμήνης τόκος (nempe τὸν δαλόν),
et quod Athenaeus l. l. 409 B addit: παρ' Εὐπόλιδι ἐν Αἰξίν.
αὐτοῦ τὴν χέρνιβα παύσεις.

Notat idem: ἔστι δὲ ὕδωρ, εἰς ὃ ἀπέ βαπτον δαλόν, ἐκ τοῦ βω-
Abhandlungen der I. Cl. d. k. Ak. d. Wiss. VI. Bd. I. Abth. 50

μοῦ λαμβάνοντες, ἐφ' οὗ τὴν θυσίαν ἐπετέλουν, καὶ τοῦτω περιό-
δάζοντες τοὺς παρόντας ἡγνίζον.

4.

De accentu formarum quae αλ ἢ χέρονιψ pertinent.

Sequitur jam, ut de ὀρθοτονήσει v. χέρονιψ agamus. Gramma-
ticorum fere omnium erat sententia, formas ad ἢ χέρονιψ revocatas
ad analogiam similium βαρντόνως scribi debere; sed adversos habe-
bant veteres Atticorum poëtarum libros manuscriptos. Arcadius περὶ
τόνων p. 94. ed. Barkeri dum nomina in αψ, εψ, ηψ, ιψ, οψ, ρψ.
ωψ omnia βαρντόνως notari docet, incluso χέρονιψ ait: τὰ εἰς ψ ἔχον-
τα ι πρὸ τοῦ ψ βαρύνεται σκενότριψ, παιδότριψ, χέρονιψ, exceptiones
tamen statuit, primam duorum nominum in αψ exenntium: τὰ εἰς ψ
πολυσύλλαβα (add. ἔχοντα α πρὸ τοῦ ψ) βαρύνεται. ἄραψ, λαλαψ,
ψόραψ, τὸ δὲ πλινθοβαψ καὶ πελεθοβαψ ὀξύνεται. Alteram
constituunt nomina quaedam in ωψ desinentia, ut μονώψ, κελαινώψ,
τυφλώψ, de quarum ratione postea dicetur.

Exceptionem, quae ad χέρονιψ pertinet, a nonnullis admissam
fuisse auctor Lex. gr. commemorat, cujus fragmentum G. Hermannus
in appendice ad librum de emend. gramm. gr. e codice Augustano,
nunc Monacensi edidit p. 321 n. 14: Τὰ ὀνηματικὰ σύνθετα καὶ εἰς
ψ λήγοντα ἐκ τοῦ διὰ δύο μι παρακειμένον γινόμενα βαρύνεται.
λέλειμμαι αἰγίλιψ, τέτριμμαι οἰκότριψ, κέκλεμμαι βοόκλεψ, βέβλεμμαι
κατώβλεψ ἐντεῦθεν καὶ τὴν χέρονιβα, (add. ἦν τινες χερνίβα φα-
σιν), Ἀττικοὶ δὲ χερνίβιον. Hoc quo pertineat Suidas aperit, qui
poëtarum in hac re usum notat v. χερνίβα... προπαροξύτονως (χέρ-
νιβα) κατὰ τὴν ἀναλογίαν, παρὰ δὲ τοῖς ποιηταῖς παροξύτό-
νως (χερνίβα). Idem χερνίβος laudato Aristoph. loco ex Avibus ἐκ

υἱὸς τε χειρὶβος κ. τ. λ. Pendet haec notatio a scholio in Demosth., quod e cod. Bavarico Reiskius Oratt. gr. T. II. p. 81 ad p. 505, 14 edidit: *χειρὶβων εἴη ἂν ἀπὸ εὐθείας τῆς χέριψ· προπαροξυτόνως δὲ παρὰ τοῖς ποιητοῖς κατὰ τὴν ἀναλογίαν. καὶ ἐν χρήσει* (add. *τὸ δῆμα*)· *χειριπτομένους παρ' αὐτοῖς τοῖς βωμοῖς ἀπέχτεινον ἀντὶ τοῦ νιπτομένους* (coll. Harpocr. v. *χειρὶβων*), quae haud dubie corrupta. Neque enim *προπαροξύτονον* hic affertur, neque si id fieret, a poetis id repeti poterat, quorum usus, ut Suidas indicat et clarius docebit Athenaeus, ab analogia hic recedebat. Scribendum igitur ex Suida... *ἀπὸ εὐθείας τῆς χέριψ, χέριβος, προπαροξυτόνως κατὰ τὴν ἀναλογίαν, παροξύτόνως δὲ χειρὶβος παρὰ τοῖς ποιηταῖς*. Lobekius magnus analogiae graecae stator, ad Phryn. p. 562 monet, Suidae et Harpocratonis ista notamina ex scholiis in Demosthenem hausta, quarum particulam hic ibi mutilatam codex Bavaricus redemerit additque: „Eoque exemplo intelligi volo, quantos usus hi commentarii vulgo neglecti ad complenda lexica graeca afferant, quorum glossas rhetoricas plerasque ex his fontibus manasse facile, si ad hujus libri institutum pertineret, probarem.“ Videtur tamen hujus, de qua agitur, observationis ceteroquin verissimae fons altius repetendus, quem, ni fallor, Athenaeus aperit, dum X, p. 409 uberiora de re tradit: *παρὰ μὲν τοῖς τραγικοῖς καὶ τοῖς κωμικοῖς παροξύτόνως ἀνέγνωσται χειρὶβα παρ' Εὐριπίδῃ ἐν Ἡρακλεῖ* (Herc. F. v. 929)

εἰς χειρὶβ' ὥς βάψειεν Ἀλκμήνης γόνος·

ἀλλὰ καὶ παρ' Εὐπόλιδι ἐν Αἰξίν·

αὐτοῦ τὴν χειρὶβα παύσεις.

Paucis interjectis pergit.. *χρὴ μὲν τοι προπαροξυτόνως* (nempe *χέριβων*) *προφέρεσθαι. Καὶ γὰρ τοιάδε ῥηματικά σύνθετα εἰς ψ λήγοντα γεγονότα παρὰ τὸν παρακείμενον τὴν παραλήγουσαν τοῦ παρακειμένου φυλάσσοντα ἔχοντά τε τοῦτον διὰ τῶν δύο μμ λεγόμενον*

βαρύνεται (ita Mss. oratione mutila et corrupta), λέλειμμαι αἰγίλιψ, τέτριμμαι οἰκότριψ, κέκλεμμαι βοόκλεψ, παρὰ Σοφοκλεῖ Ἑρμῆς, (add. βέβλεμμαι) κατώβλεψ παρὰ Ἀρχελάω τῷ Χερῶδονησίτῃ ἐν τοῖς Ἰδιοφύεσσιν ἐν δὲ τοῖς πλαγίοις τὰ τοιαῦτα ἐπὶ τῆς αὐτῆς συλλαβῆς φυλάττει τὴν τάσιν. Ἀριστοφάνης δ' ἐν Ἱπποσιν χερνίβιον εἶρηκεν. Haec in commentarios suos ad Odyss. retulit Eustathius, pluribus omissis, additis aliis, p. 1401, 12: παρὰ δὲ τραγικοῖς καὶ κωμικοῖς παροξυτόνως εὐρεται χερνίβα. Εὐρυπίδης εἰς χερνίβ' ὥς βάψειεν Ἀλκμήνης γόνος . . . χοῇ μέντοι φησὶ (scil. Athenaeus) προπαροξυτόνως προφύρεσθαι τὰ γὰρ τοιάδε ῥηματικὰ σύνθετα εἰς ψ λήγοντα φυλάττοντα παραλήγουσαν παρακειμένου παθητικοῦ δηλαδὴ λεγόμενον διὰ τῶν δύο μμ, ἔξ οὗ καὶ γεγόνاسι, βαρύνονται, λέλειμμαι, λέλειψαι, αἰγίλιψ. τέτριμμαι, οἰκότριψ. κέκλεμμαι, βοόκλεψ. βέβλεμμαι, κατώβλεψ. οὕτως οὖν καὶ νένιμμαι χέρονιψ. Ex his patet, Athenaei verba quae corrupta notavimus ἔχοντά τε τοῦτον κ. τ. λ. non esse corrigenda cum Schweighaeusero φυλάσσουσιν, ἂν τε ἔχη τοῦτον διὰ, sed ipsis Eustathii verbis scribendum φυλάσσοντα παραλήγουσαν παρακειμένου διὰ τῶν δύο μμ λεγόμενον βαρύνεται, quibus Eustathius nonnulla explicandi caussa interposuit. Nec oblitteratam esse hanc τόνωσιν in Aristophanis Mss., quamquam neglectam a collatoribus, concludas ex Biseti verbis ad Aristoph. Av. 851: ἐν τοῖς κάτω ὁ ποιητῆς τὴν χερνίβα παροξυτόνως πολλάκις λέγει, εἴπερ ἡ γραφὴ καλῶς ἔχει. Grammaticorum igitur erat opinio, voces illas ex secunda persona perf. pass. formari, λέλειψαι, αἰγίλιψ rel., et cum ejus characterem, ψ nempe, servarent, debere etiam βαρυτόνως ad modum eorum acui. Ratio ipsa nihili est; lubrica enim omnis est nomina ex certis verborum formis deducendi ars et licentia. Accedit, quod substantiva, quae vim activam habent, ex formis verborum passivis vel propter significationis differentiam procreari nequeunt, sed, ut ipsa verba, originem habent e radicibus λιπ αἰγίλιψ, τριβ οἰκότριψ, reliqua. His igitur opinionum commentis non elevatur, quod Athenaeus contra af-

fert. Nimirum dum dicit *ἀνέγνωσται*, libros manuscriptos indicat eosque bibliothecae Alexandrinae, cujus e thesauris eruditionis suae copias derivare solet. Hi vero poëtarum Atticorum codices antiquiores utique erant Antonini Imperatoris, qua Athenaeus vivebat aetate possuntque ad illius bibliothecae *κειμήλια*, si quidem haec flammis Caesarianas evaserunt, referri, quae antiquitus Athenis Alexandriam fuere translata; ex eis enim refert, quae opinioni suo tempore receptae in tragicis et comicis Atticis repugnabant. Alio quaestionem deflectere videtur doctissimus auctor *ἐπιμερισμῶν κατὰ στοιχεῖον*, quos J. A. Cramerus Anecd. gr. t. V, 2. edidit. Is p. 424 l. 13 seqq. haec notat: *Χέρνιψ, χέρνιβος τὰ εἰς ψ λήγοντα ὑπὲρ δύο συλλαβὰς σύνθετα διὰ τοῦ π κλίνονται, εἰ μὴ ἔχουσι ῥῆμα εἰς βω, ὡς τὸ νίβω, τὸ νίπτω. παιδοτριψ, τριβω χοιροθλίψ, θλίβω.* Plura in his dubia. Non enim verisimile est, omissa exempla nominum, quae διὰ τοῦ π declinantur, et in fine τὸ νίβω, τὸ νίπτω simili modo lacunosa sunt. Quis vero sensus? cui in mentem venire potuit, ea, quae verbum in βω habent, per π declinari, hoc ut dedoceri deberet? Nec quidquam de accentu notatum, quem tamen postrema nomina peculiarem habent. Hinc putaverim, *ἐπιμερισμῶν* scriptorem accentu voluisse distinguere nomina, quae verba in πω aut in βω exeuntia haberent, ita ut illa βαρυτόνως, haec, ut factum ab ipso, ὀξυτόνως signari deberent. Hoc si verum est, scripsit: *τὰ εἰς ψ λήγοντα ὑπὲρ δύο συλλαβὰς σύνθετα διὰ τοῦ π κλινόμενα βαρύνονται, ὡς αἰγίλιψ αἰγίλιπος, εἰ μὴ ἔχουσι ῥῆμα εἰς βω, ὡς τὸ χερνίψ, χερνίβος νίβω τὸ νίπτω, παιδοτριψ τριβω κ. τ. λ.* Utcunque ea sint, hoc apertum, doctrinam grammaticorum sibi non constitisse et fuisse nonnullos, qui inter ejus generis composita distinguendo a reliquis classem separarent, cni *χερνίψ, χερνίβος ὀξυτόνως*, non *παροξυτόνως* in vetustis poëtarum Atticorum codicibus signata sine damno reliquorum accenseri possent.

Rationem diversae hujus *τονώσεως* Arcadius p. 94. l. 22 tangit.

dum nomina in ωψ desinentia quoad accentum in duas classes distinguit his verbis: τὰ εἰς ωψ πολυσύλλαβα κέρια ὄντα ἢ προσηγορικὰ βαρύνονται, κύνλωψ, ἦωψ, μώλωψ. σεσημειώται, ὥς τινὲς γράσι, τὸ εἰρωψ δὲ ξυνόμερον. τὰ μέντοι ἐπιθετικὰ ὀξύνεται, ὑπεσταλμένων τῶν ὑποπεπτωκότων κυρίοις ἢ τῶν ἰδιαζόντων, μονώψ, ὁ μονόφθαλμος, κελαινώψ, τυφλώψ. τὸ δὲ ἐλλκωψ καὶ μίωψ, ὁ μῦδος ὀφθαλμοὺς ἔχων βαρύνεται, ὥσπερ τὸ κύνλωψ καὶ κέρκωψ ὁ δόλωψ καὶ ἦωψ ὁ κεννιζός. Ipsam rationem si spectas, altius ea repetenda quam visum grammatico, dum ὑπεσταλμένα τὰ ὑποπεπτωκότεα κυρίοις notat. Signatur nimirum accentu in simplicibus nominibus ea syllaba, et in compositis id nomen, in quibus vis primariae significationis inest. Hinc μονώψ, κελαινώψ, τυφλώψ et κύνλωψ, ἦωψ, κέρκωψ recte accentu diverso signantur, quia omnia tonum in substantivo habent et, si duo insunt substantiva, in eo, cujus notio praevallet. Valet hoc idem in χερνίψ ὀξύτόνως signato. Cum enim, ut vidimus, ἢ χερνίψ, αἱ χερνίβες ad solas res sacras revocatae essent et sensu tam lato dicerentur, ut omnino purgationem, κἀθαρσις, indicarent, sive manuum lotionem sive adspersionem factam, vis nominis χεῖρ evanuit solaque alterius vocabuli a νίπτω derivata significatio, quamquam et ipsa dilatata, remansit. Inde sequebatur, ut haec tanquam principalis, si non unica, tonum acciperet. Est igitur eadem inter Homerica illa τὸ χέρνιβον, τὰ χέρνιβα, et inter Attica haec ἢ χερνίψ, αἱ χερνίβες toni diversitatis ratio, quae inter φιλόλογος, φιλόσοφος i. e. φίλος τῶν λόγων, φίλος τῶν σοφῶν, et inter δικαιολόγος, φυσιολόγος i. e. λέγων vel λόγους ποιῶν περὶ δικαίων, περὶ φύσεως, quae Arcadius l. l. p. 89 distinxit, quamquam rationem non prorsus perspexit. dum dicit: ὅσα ἐν ἀρχῇ ἔχει τὸ φιλεῖν, προπαροξύνεται, φιλόπονος, φιλόσοφος, φιλόλογος. — Τὰ πικρὰ τὸ λέγω χωρὶς τῶν πικρὰ τὸ φιλεῖν παροξύνεται, δικαιολόγος, φυσιολόγος, τετρατολόγος (scr. τερατολόγος). τὸ δὲ φιλόλογος ἀπὸ τοῦ λόγος καὶ φιλῶ. Ut enim a theologis christianis θεοτόκος et θεότοκος, quae deum

gemit et quae a deo *genita est*, distinguuntur, ita et *φιλόλογος* dici potuit qui *amice* loqueretur et similia.

5.

De reliquis ejusdem prosapiae nominibus.

Jam de reliquis vocibus dicamus, quae praeter Homerica τὸ χερνιβόν, τὰ χερνίβα et Attica ἡ χερνίψ, αἱ χερνίβες in usu fuere.

1. *Χερνίπτεσθαι*. Hoc praeter duo ista ejus prosapiae nomina Homero innotuit solum in unico loco, idque, ut monuimus, de lotione sacrificali adhibitum Il. α, 449:

χερνίπαντο δ'ἔπειτα καὶ οὐλοχύτας ἀνέλοντο,

cui descriptio integra sacrificii *χερνίβοις* et *οὐλαῖς* perficienda inest Ubi simpliciter lotio indicatur, simplici verbo *νίψασθαι* tam in lotione sacra quam convivali et reliquis usus est Il. π, 230. Od. μ, 336, et in locis, quae a *χερνίβα* δ'ἄμφιπολος incipiunt. Atticorum usum testantur Lysias p. 255. l. 5 ed. Reiske: *ἐχερνίψατο ἐκ τῆς ἱερᾶς χερνίβος*. — Activo *χερνίπουσι* pro *θύουσι*, ut vidimus, usus est Lycophron. Adhibuit in explicando etiam *Barinus Camers* (ed. Dind. Gramm. gr. T. I. p. 446): *χερνίπαντο ἀπὸ τοῦ χερνίπτω*. Notat Lobeckius ad Phrynichum p. 562, *χερνίπτεσθαι*, cum a nomine sine *παράγωγῆς* auxilio formetur, id excusationis habere quod est „verbum sacrificale eoque immunius.“ Equidem crediderim, notionem manuum in hac quoque forma eo usque evanuisse, ut solam lotionem cogitarent, quamquam ad manus pertinentem. Hinc quoad sensum et *τόνωσιν νίπτεσθαι* et *ἀπονίπτεσθαι* perinde ac *χερνίψ* apud Atticos habitum.

Sequuntur nomina ex verbo derivata, quae usu aut Atticorum aut grammaticorum innotuerunt.

2. *Χειρόνιπτρον* ap. Athen. l. l. D. *Εὐπολὶς ἐν Δήμοις*

κἄν τις τίχη πρώτος δραμῶν εἴληφε χειρόνιπτρον·

ἀνὴρ δ' ὅταν τις ἀγαθὸς ἢ καὶ χορήγιμος πολίτης

Νικᾷ τε . . . χρηστὸς ὢν οὐκ ἔστι χειρόνιπτρον,

in quo lacunam expleas non per πάντας post νικᾷ, sed addito πάντα. Dictum est enim πάντα χρηστὸς ut πάντα σοφός, πάντα δεινός similia. Aliud exemplum praebet Poll. X, 90: *Ρητέον δ' αὐτὸ (χειριβα) καὶ χειρόνιπτρον. Εὐπόλιδος εἰπόντος*

φροῦδον τὸ χειρόνιπτρον.

Brevi prima *χειρόνιπτρον* Inscriptt. Att. ap. Boeckhium (Staatshaushalt der Athener II. p. 262) et ejecto *ο χέρονιπτρον*, Philemon n. 289: *χέρονιβα . . . Ὅμηρος μὲν χέρονιβον ἀσυνήθως ἄπαξ εἶπεν, ἡμῶν δὲ συνήθως τὸ χέρονιπτρον, ὥς παρασημειοῦνται καὶ οἱ παλαιοί, τουτέστι τὸ τοῦ ὕγρου ὑποδεκτικὸν ἄγγειον, ὃν λέβητα καλεῖν αὐτὸς εἶωθεν.* Sed quaeritur, *χειρόνιπτρον*, *χέρονιπτρον* de vase solo an etiam de aqua dicatur. Prius illud de *ν. χέρονιπτρον* probat Philemon. dum docet l. l., *χέρονιπτρον* esse τὸ τοῦ ὕγρου ὑποδεκτικὸν ἄγγειον et λέβητα. Neque aliter *χειρόνιπτρον* in locis ex Eupolide ab Athenaeo et Polluce allatis adhibitum. Contra ad aquam refert Eustath. p. 1440 l. 59: *τὸ δ' αὐτὸ τινες ὕδωρ καὶ χειρόνιπτρόν φασι, ὥς δηλοῖ ὁ γράψας, ὅτι χειρόνιπτρα τὸ κατὰ χειρὸς ὕδωρ.* Glossa haec in E. M.: *χειρόνιπτρον· τὸ κατὰ χειρὸς ὕδωρ. Ἀριστοφάνης.* De eadem aqua *νίπτρον ἀπόνιπτρον* ibi 1401, l. 8: *τὸ δὲ μετὰ τὴν κάθαρσιν καταπεσὸν ὕγρον ἀπόνιπτρον ἐκαλεῖτο, ἥγουν χερῶν καὶ ποδοῦ ἀπόνιμμα.* Res tamen ambigua. Verum in univ-
sum inque locis quos afferunt omnibus *χειρόνιπτρον* aperto vas indi-

cat. At vero conferenda nomina a praepositione composita: *μετάνιπτρον*, de quo Eustath. ib. l. 60: τὸ μέντοι μετάνιπτρον οὐ τοιοῦτόν τι ἐστίν, ἀλλὰ ἢ κύλιξ ἢ πόσις διδομένη μετὰ νίπτρον, ἥτοι μετὰ τὸ νίψασθαι. — Porro *ἀπόνιπτρον*, de quo Athen. 409 E: ἐξάλουν δ' ἀπόνιπτρον τὸ ἀπόνιμμα τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν. Sed de loco Aristophanis, quo usus est Acharn. 616:

ὥσπερ ἀπόνιπτρον ἐκχέοντες ἐσπέρας

ipse sic judicat: ἴσως δὲ καὶ τὴν λεκάνην οὕτως ἔλεγον, ἐν ᾗ τρόπον καὶ χειρόνιπτρον. Eadem fere Eustath. l. l. Adhiberi praeterea poterit analogia νν. βάκτρον, σκῆπτρον, πλῆκτρον, alia multa ejusdem familiae, quae non nisi instrumentorum nomina fuerunt, et videtur hic sane usus vulgatus fuisse vocum *χειρόνιπτρον*, *νίπτρον*, *μετάνιπτρον*, *ἀπόνιπτρον*, sed sensu tamen ad lavationem propenso. Ac is quidem in pluralibus ut *χειρόνιπτρα*, *ἀπόνιπτρα*, aliis praevaluit, ut sunt Odyss. τ, 343, 504 *ποδάνιπτρα*, quae supra contulimus, quamquam ne in pluralibus quidem *vasorum* notio prorsus fuit exclusa.

3. *Χέρνιπτα* habet Apollon. L. H., dum Homericum illud *χέρνιβον* per ὑποδεκτικὸν τῶν *χερνίπτων* explicat; sed leg. *χερνίπτρων*.

4. *Χέρνιμμα* Pollux II, 149 ex Philonida: *Χέρνιβον*. Ὅμηρος τὸ κατὰ χειρὸς ὕδωρ, καὶ *χερνίψασθαι*, *Φιλωνίδης* δὲ καὶ *χερνίμματα*. — Sed multo difficilior est quaestio de nominibus hujus prosopiae reliquis, quae ad *χερνίπτεσθαι* non pertinent, et interno nexu cum *χέρνιβα* et *χερνίψ* junguntur. Sunt ea, ut putant, ὁ *χέρνιβος*, τὸ *χέρνιβον*, τὸ *χερνίβιον*. A postremo incipiamus nempe faciliiori atque certo.

5. *Χερνίβιον* vas esse, cui ἐκ τῆς *χερνίβος* aqua infundebatur, docet Athenaeus l. l. p. 408 C: *Λυσίας* ἐν τῷ κατὰ Ἀλκιβιάδου *λέγων* οὕτως· τοῖς χρυσοῖς *χερνίβις* καὶ θύμιατῆρσι. Cf.

Poll. X, 65: καὶ χεινίβας καὶ χεινίβιον, εἰπόντος Ἀντιφάνους ἐν Βουσίρῳδι

καὶ τὸ χεινίβιον πρῶτον ἢ σπονδὴ σαφής.

Multa sunt virorum doctorum in hoc loco restituendo tentamina, infausta utique, non excepta magni Bentleyi conjectura, quam in altera ad Tib. Hemsterhusium epistola (cf. Davidis Ruhnkenii Opusc. Lugd. Bat. 1785 p. 56) his verbis usus profert: „Antiphanis locus, ut senarium clare se ostendit fuisse, ita et sic esse conjungendum: τὸ χεινίβειον, non χεινίβιον. Lego equidem totum ex Falkenh.:

τὸ χεινίβειον πρῶτον ἐκ πομπῆς ἄφες

vel ἄφεις. Sed excepto χεινίβειον nihil hic certum.“ Reliqua, ut omnia fere viri ingenio promptissimi, aliquatenus probabilia, χεινίβειον vero falsissimum, neque novi qui formam hanc substantivi suggesserit nisi fortasse Zonaras is est, cujus tamen glossam Χεινίβειον σκεῦος ἐν ᾧ τὰς χεῖρας νίπτομεν jam editor correxit, ut debuit. Nihil enim de χεινίβειν vel simili forma deflexa, ex qua χεινίβειον derivari posset, innotuit vel innotescet. Recepta tamen est ab Im. Bekkero. Ceterum e Pollucis verbis sequitur, eum non χεινίβιον solum, sed χεινίβα quoque apud poetam deprehendisse easque ipsas voces χεινίβα καὶ χεινίβιον junctas in caussa fuisse, quare verum afferret. Itaque sic eum refinxerim: ἔχοντες τὴν χεινίβα καὶ τὸ χεινίβιον πρῶτον οὖν τὰχος. ἢ σπονδὴ σαφής.

Evocat aliquis ex aedibus famulos, qui τὴν χεινίβα et τὸ χεινίβιον afferant. Ex iis enim quae parantur, apertum est libationem fieri debere. Simili modo Aristoph. Ran. 847 agnum poscit ad sacra, dum Τυφῶς ingruit sacrificio averruncandus:

Ἄρον ἄρνα μέλαιναν παῖδες ἐξενέγκατε·

Τυφῶς γὰρ ἐκβαίνειν παρασκευάζεται.

6. Τὸ *χέρνιβον*, ἅπαξ illud λεγόμενον Homeri, num apud recentiores emergat et in usu sit, dubitatum est nec injuria. Potuit sane eodem, quo *χερνίπτεσθαι* modo, ad recentiorem usum propagari juxta formam diminutivam *χερνίβιον*, aut ex hoc ipso aut seorsim ab eo ex eadem radice ortum. Accedit quod τὸ *χειρόνιβον*, quod ex Epicharino produximus, nihil est nisi aperta forma nominis *χέρνιβον*. Exstitit tamen Fr. Aug. Wolfius, qui monstraret, vocem, vel in Homero controversam, a recentiorum usu abesse, ad Demosth. or. in Lept. §. 137 p. 375, ubi Draco laudatur γράφων *χερνίβων* εἰργεσθαι τὸν ἀνδροφόνον, σπονδῶν, κρατήρων, ad quae Schol.: *Χερνίβων οὐ τοῦ ὕδατος, ἀλλὰ τοῦ ἀγγείου*. Hinc Wolfius: „Mala autem fertur lectio *χέρνιβος*, quam schol. explicat de vase. Sic quidem Andocides jungit *χερνίβοις καὶ θυμιατητοῖς* Or. IV. p. 227. Verum ibi necessario scribendum *χερνίβιοις*. Nam omnino formae *χέρνιβον* vix alia auctoritas adest, quam quae ducitur ex Il. ω, 304, versu ne ab omnibus quidem genuino habito.“ In Andocide jam Taylorus *χερνίβιοις* restituerat, et sincera laud dubie junctura *χερνίβων καὶ θυμιατητῶν*, ut *χερνίβων καὶ σπονδῶν*, illorum si de vasibus, horum si de lustratione sermo est. Nempe *σπονδαὶ* si quae sunt *χερνίβες* praecedunt. Hinc proclivis erat error *χέρνιβον* ex *χερνίβιον*, corrumpentium, natus ex eo, quod formas ad τὰ *χέρνιβα* vel τὴν *χερνίβα* revocandas confunderent. Neque locum in Attico scriptore deprehendas, in quo *χέρνιβον* sedem fixam habeat. Haeret quidem in grammaticorum vel animis vel libris opinio, τὸ *χέρνιβον* κοινῶς, vel Ἑλληνικῶς, τὸ *χερνίβιον* Ἀττικῶς dici, unde concludas τὸ *χέρνιβον* aevo grammaticorum usu communi de vase adhibitum fuisse, quod Atticis *χερνίβιον* appellabatur; sed hoc ipsum quoque ambiguum atque fluxum est, et si accuratius inspicias, potius locos priscorum Grammaticorum corruptos recentiorumque id non animadvertentium socordiam aut diversa miscantium incuriam quam veri aliquid notaminibus quae huc spectant subesse, intelligas. Ita Moeris Attic. p. 414 ed Piers.

χέρνιβον τὸ ὕδωρ, ᾧ νιπτόμεθα καὶ *χέρνιβα*, Ἀττικῶς *χέρνιβον* δὲ τὸ ἀγγεῖον Ἑλλήνες, quae si disputatio nostra hucusque recte processit, ita ordinanda sunt: *χέρνιβα* τὸ ὕδωρ, ᾧ νιπτόμεθα, καὶ *χέρνιβον* τὸ ἀγγεῖον. — *Χερνίβιον* τὸ ἀγγεῖον Ἀττικῶς *χέρνιβον* δὲ Ἑλλήνες. Fons ejus erroris repetendus e loco Athen. X. p. 408 B: καὶ πάλιν ὁ Οὐλπιανὸς ἐξήτει, εἰ τὸ *χέρνιβον* εἴρηται, καθάπερ ἡμεῖς λέγομεν ἐν τῇ συνηθείᾳ. καὶ τις αὐτῷ ἀπήντησε λέγων τὸ ἐν Ἰλιάδι (sequitur locus II. ω, 304) . . . Ἀττικοὶ δὲ *χερνίβιον* λέγουσιν . . . Ἐπιχαρμος δ' ἐν Θεαροῖς εἴρηξε *χειρόνιβα* κ. τ. λ., quae supra tractavimus. Eadem fere ex Athenaeo refert Eustath. l. l. p. 1401 l. 10 in brevius contracta: ὁ δὲ ἡμεῖς ἐν τῇ συνηθείᾳ *χέρνιβον* φαμὲν Ἀττικοὶ *χερνίβιον* φασὶ κ. τ. λ. Idem tamen p. 400 l. 60 oblitus priorum refert de loco Homérico II. ω, 304: καὶ τὸ *χέρνιβον* ὃ ἐνταῦθα λέβητος, ὃν ἡ κοινὴ γλῶσσα *χερνίβιον* λέγει. Jam si Athenaei locum spectas, prior ejus pars haud dubie corrupta. Quodsi enim *χέρνιβον* usu communi dicebatur, non opus erat Ulpiano quaestione, et superflua probatio ex Homeri loco repetenda. Vitium ex parte saltem aperit Philemonis locus ex Athenaeo, ut videtur, derivatus p. 199 ed. Fr. Osanni n. 286: *χέρνιβα* τὰ εἰς χεῖρας νίμματα χεόμενα ὃ μὲν ἡμεῖς ἐν τῇ συνηθείᾳ *χέρνιβα* (scr. *χερνίβα*) φαμὲν, Ἀττικοὶ *χερνίβιον* φασιν κ. τ. λ., quem locum Villosionus ad Apoll. L. II. v. *χέρνιβα*, suo tempore ineditum dum citat, inferendo formam *χέρνιβον* vitiauit. Athenaei orationem ad sanum sententiarum ordinem revoces, si hoc ipsum τὴν *χερνίβα* ex Philemone post ἐν τῇ συνηθείᾳ addas. Interrogabat Ulpianus, num *χέρνιβον* dictum fuerit pro vulgato *χερνίβα*, et respondet aliquis provocando ad versum Homericum, ex quo concludebant, *χέρνιβον* esse vas, in quod aqua lustralis fundebatur, estque haec re vera grammaticorum opinio, quam et ipsi secuti sumus. Apoll. l. l.: ἀπαξ δὲ ποτε εἶπεν ὁμοίως (scil. τῷ *χερνίβι*) τὸν ὑποδεκτικὸν τῶν *χερνίπτρων* (add. *λέβητα*) *χέρνιβον*. Eustathius ad II. l. l. p. 1351 l.

54: χέρνιβον δὲ Ὀμήρῳ μὲν ἀσυνήθως. ἅπαξ γὰρ νῦν εἶπεν, ἡμῶν. δὲ συνήθως τὸ χειρόνιπτρον, ὡς παρασημειοῦνται καὶ οἱ παλαιοί. Usu igitur vulgato χέρνιπτρα aqua, χέρνιπτρον vas dicebantur, quae Homero χέρνιβα, χέρνιβον, Atticis χερνίψ, χερνίβιον erant, neque dubium est, τὸ σὺνήθες, τὴν συνήθειαν vel τὸ κοινῶς λεγόμενον non χέρνιβον habuisse sed χερώνιπτρον, χέρνιπτρον vel χερνίβα, siquidem ἡ χερνίψ et aquam et vas lustrale significabat hisque τὸ χερνίβιον de vase solo adhibitum tanquam Ἀττικῶς λεγόμενον fuisse oppositum.

Corrigendi hinc loci, qui χέρνιβον recentiorum usui vindicare videntur, velut E. M. v. λέβης· τὸ χέρνιβον ἀπὸ τοῦ τὰς λεβάδας τῶν χειρῶν ἐποδέχεσθαι ἢ ὁ χυτρώπους εἰς ὃν λήβεται καὶ ἐμβάλλεται τὸ ὕδωρ. Σημαίνει δ' (scrib. δὲ Δ. i. e. τέσσαρα) ἐπὶ μὲν τοῦ παρ' ἡμῖν λεγομένου χέρνιβος, χέρνιβα δ' ἀμείπολος κ. τ. λ. Tres reliquas λέβητος apud Homerum significationes ponit ἐπὶ λεκάνης Γρηῦς δὲ λέβηθ' ἔλε (Odys. τ, 386), ἐπὶ τοῦ παρ' ἡμῖν συνήθους ὡς δὲ λέβης ζεῖ ἔνδον (Il. φ, 362) et ἐπὶ τῶν ἀναθεματικῶν Αἰθωνας δὲ λέβητας (Il. ι, 123, 265). Non animadverterunt editores, duo scholia in unum hic conflata, alterum quod duas voci λέβης significationes vindicat, alterum, quod quatuor, incipiens Σημαίνει δ'. Hoc igitur a priore separandum addendumque post τὸ ὕδωρ lemma: Λέβης τὸ ἀγγεῖον. Σημαίνει δὲ τέσσαρα κ. τ. λ. In priore facile χερνίβιον pro χέρνιβον corrigas. Nec aliud quid in posteriore. Nam χέρνιβος i. e. χερνίβος, genitivus a χερνίψ, hic locum non habet, quia apud Homerum, cuius usus illustratur, nunquam λέβητα significat. Scribendum igitur ἐπὶ μὲν τοῦ παρ' ἡμῖν λεγομένου χερνίβιου, collatis Eustathii verbis, quae supra posuimus: λέβης, ὃν ἡ κοινὴ γλῶσσα χερνίβιον λέγει. Nec aliter se habent τὰ χέρνιβα Synesii, cuius locum suggerit Henr. Stephan. Thesaur. L. Gr. 10490 C ed. Lond.: „Χέρνιβα,“ inquit hic apud Synes., „ὡς ἔστι γε τὸ δημόσιον ξίφος οὐχ ἦττον ἢ τὰ ἐν τοῖς προτεμενίσμασι χέρνιβα, πόλεως καθαυτήριον. Non

minus quam lavacra, quae sunt in templorum vestibulis. Forsan autem aliquis aquam lustratoriam appellaverit.“ Fallitur vir praeclarus, deceptus, ut puto, eo, quod τὰ χέρνιβα hic eadem, quae Homeri χέρνιβα, esse putavit, quod ipsum tamen omni usui repugnat. Scribendum igitur et hic erit χερνίβια. Locum Synesii, a me rogatus, indicavit collega conjunctissimus Krabinger, egregius Synesii interpres, in Epist. CXXI. p. 258 B. ed. Petav. 2.

7. Ὁ χέρνιβος. Nomen hoc lexica etiamnunc obsidet, etiam Passovii, qui s. v. χέρνιβον notat: „Formam δ χέρνιβος tantum Aelianus habet.“ Si analogiam spectas, nihil obstat. Potuit enim δ χέρνιβος, scil. λέβης, esse idem, quem τὸ χέρνιβον scil. ἄγγος vel ἄγγειον dixerunt. Sed exempla desunt et unicum, quod assertur Ael. II. A. X, 50 de miraculis templi Erycini corruptum est: εἰ γοῦν ἐθέλοις θῦσαι δῖν, ἰδοῦ σοι τῷ βωμῷ παρέστηκεν δῖς, καὶ δὴ χέρνιβος καὶ κατάρχασθαι εἴτε αἶγα εἴτε ἔριφον. Εἰ δὴ εἴης κ. τ. λ. Jam Piersonus, qui ad Moerin Attic. p. 414 n. 2 Aeliani loco utitur, notat: „Nisi forte legendum χέρνιβες. Plurale enim pro aquis frequentissimum.“ Sed plura insunt suspecta. Nulla enim causa, quare δῖν, αἶγα et ἔριφον, ita ut facit separet, ovemque ad θῦσαι, capellam et capram ad κατάρχεσθαι referat et haec ipsa, θύειν et κατάρχεσθαι, distinguere videatur. Neque κατάρχεσθαι αἶγα, ἔριφον tam nude dici potest. Est enim inchoare sacrificium adspargine et mola salsa, non sacrificare. Eurip. Iphig. T. 40: κατάρχομαι μὲν, σφέγαι δ' ἄλλοισιν μέλει. Hinc totum locum ita disponendum judico: εἰ γοῦν ἐθέλοις θῦσαι δῖν εἴτε αἶγα εἴτε ἔριφον, ἰδοῦ σοι τῷ βωμῷ παρέστηκεν (scil. αὐτά), καὶ δὴ χερνίβιον καὶ κανοῦν εἰς τὸ κατάρχασθαι, coll. Hom. Odys. γ, 444, ubi post βούν, χέρνιβα et οὐλάς ἐν κανέω commemorata sequitur:

γέρων δ' ἱππηλάτα Νέστωρ.

Χέρνιβά τ' οὐλοχύτας τε κατήρχετο.

8.

De loco Aeschyli, qui χειρὶβων meminit et nonnullis aliis cum eo nexis.

Sed ut disputatio eo redeat, unde profecta est, ex his, quae demonstravimus, jam satis superque apparebit, in Agamn. v. 1007 verba *κοινωνὸν εἶναι χειρὶβων* ad ritus convivales ususque familiares pertinere non posse, sed ad sacra sola et lustrationes ante sacrificia instituendas necessario esse referenda. Cum autem Cassandram ad servorum servarumque gregem Clytaemnestra releget v. 1008 *πολλῶν μετὰ Δούλων σταθεῖσαν*, sacra, quibus ei interesse licet, eodem spectabunt, ad aram *κτησίου Διὸς* instituenda. Nimirum, quae est Harpocratonis notatio v. *κτησίου Διὸς, Ὑπερίδης ἐν τῷ πρὸς Ἀπελλαίων κτήσιον Δία ἐν τοῖς ταμείοις ἰδρύνοντο. Μένανδρος Ψευδορακλεῖ*

Νῦν δ' εἰς γυναικωνίτην εἰσιόνθ' ὅταν

Ἴδω παράσιτον, τὸν δὲ Δία τὸν κτήσιον

Ἐχοντα τὸ ταμειεῖον οὐ κεκλεισμένον

Ἀλλ' εἰστρέχοντα πορνίδια.

Juxta autem cellas promptuarii mancipiorum erant habitacula, unde concludas, ejus conditionis hominibus sacra et separata et vilia fuisse, in ipso promptuario juxta Jovis eorum praesidis aram peragenda. Sensu fere concinit Eurip. Iphig. Aul. 675, quamvis ad nobiliora sacra spectet, ubi Agamemnon Iphigeniae de sacrificio, quod parat, interroganti respondet:

εἴσει σύ· χειρὶβων γὰρ ἐστήξει πέλας.

Ἴφρυ.

Στήσομεν ἄρ' ἀμφὶ βωμόν, ὦ πάτερ, χοροῦς;

Utar autem hac occasione, ut nonnulla, quae in eodem dialogo dubia aut falsa relictæ sunt, novis curis tractem et expediam.

vv. 1010, 11:

Καὶ παῖδα γὰρ τοὶ φασὶν Ἀλκιμήνης ποτὲ

Προθέντα τλῆναι καὶ ζυγῶν θιγεῖν βίᾱ.

Alteram posterioris versus partem cod. Flor. cum singulari lectionis varietate exhibet *τλῆναι δουλείας μάξης βίᾱ* teste J. Franzio, sed *τλῆναι δουλείας μάξης βίου* teste Casp. Bencinio, unde Blomfieldius *δουλείας μάξης βίου* corrigit addens: „Nempe *μάξα* erat servorum cibus,“ nec tamen omnis neque ubique. Nam inter lautiora eam quoque refert Comicus Eccl. 604

πάντα γὰρ ἔξουσιν ἅπαντες
ἄροτους, τεμάχη, μάξας, χλαίνας, οἶνον, στεφανοὺς, ἱερβίνθους.

At vero vile ejus panis genus ex hordeo factum sine condimento aliquo sane servorum erat, unde *δουλίαν μάξην* eam ista lectio appellat. Ceterum major J. Franzii quam Casp. Bencinii in enotandis variis lectionibus fides, quem secutus scribam:

Προθέντα τλῆναι δουλείας μάξης βίαν.

Nec tragicum tamen puto versum, sed aut satyricum aut a comico aliquo *παρωδία* versus Aeschylei formatum non illepide, quia voracissimum heroum Herculem comici notant, cujus sane extrema miseria esse debebat, pani hordaceo servorum adstrictum vivere. Ipsam *παρωδίαν* a grammatico ad marginem tragici notatam et inde in textum Florentinum illatam fuisse crediderim.

Major autem difficultas in seqq. vv. 1012—16:

Εἰ δ' ὄν ἀνάγκη τῇσδ' ἐπιρροέποι τύχης,

Ἀρχαιοπλούτων δεσποτῶν πολλὴ χάρις.

Οἱ δ' οὐποτ' ἐλλίσσαντες ἤμυσαν καλῶς,

Ῥῆμοι τε δούλοις πάντα, καὶ παρὰ στάθμην.

Ἐχθροὶ παρ' ἡμῶν οἰάπερ νομίζεται,

propter sensum penultimi versus postremumque versum, qui abruptus et extra nexum reliquis tanquam clausula separata adjicitur.

Dicuntur νεόπλουτοι ῥῆμοι τε δούλοις πάντα, καὶ παρὰ στάθμην. Ita scribunt et distinguunt. Schol.: παρὰ στάθμην δὲ ἀντὶ τοῦ παρὰ πρόπον. Hesych.: Στάθμη σπάρος, ἐν ᾗ ἀπορθύσιν οἱ τέκτονες. Translate igitur de recto et justo dicetur. Ut vero τε habeat quo referatur, sententia in duo membra disjungenda erit: ῥῆμοι τε εἰσι δούλοις πάντα καὶ παρὰ στάθμην (nempe εἰσὶ), praeter amissim i. e. ita ut amissim vel mensuram durities excedat (daran vorbei, darüber hinaus). Inest igitur notio τοῦ παραβαίνειν τε καὶ παραδρομεῖν. Notat Blomfieldius in Gloss. ad v. 1012: παρὰ στάθμην, secundum amissim significare videri in Soph. Oen. fragm. III: ὥστε τέκτονος παρὰ στάθμην ἰδόντος ὀρθοῦται κανὼν, non sane injuria; est enim παρὰ στ ἰδ. στάθμης directionem oculo sequi (an dem Richtscheid hinsehn), nec tamen ut putat eadem significatio obtinet in Eurip. Ion. v. 1530: παρ' οἷαν ἤλθομεν στάθμην βίον. Nam hic παρελθεῖν στάθμην est praeterire. Scite contulit Stanlejas Terent. Adelphi I, 1, v. 39: „nimium praeter aequumque ac bonum.“ Sed hoc ipsum inconcinnum παρὰ στάθμην εἶναι nullo addito praedicato, nec possunt, quae mensuram egrediuntur, alia esse, quam quae dura in servos dixerat. Scribendum igitur: ῥῆμοι γε κ.τ.λ.: hi quidem duri sunt servis in omnibus et ultra mensuram i. e. etiam tum, quum ad ingenia servilia coercenda nulla duritie opus est. Ad sententiam illustrandam commode Stanl. affert Aristot. Rhet. II, 32 (c. 16, p. 1391 ed. Imm. Bekk.). Postquam divites tanquam ὑβριστὰς καὶ ὑπερηφάνους descripsit et eorum mores ex hac indole derivavit, ita de

νεοπλούτοις pergit: διαφέρει δὲ τοῖς νεωστὶ κεκτημένοις καὶ τοῖς πάλαι τὰ ἥθη τῶ ἅπαντα μᾶλλον καὶ φανλότερα τὰ κακὰ ἔχειν τοὺς νεοπλότους· ὥσπερ γὰρ ἀπαιδευσία πλούτου ἐστὶ τὸ νεόπλουτον εἶναι. καὶ ἀδικήματα ἀδικοῦσιν οὐ κακουργικά, ἀλλὰ τὰ μὲν ὑβριστικά, τὰ δὲ ἀκρατευτικά, οἷον εἰς αἰκίαν καὶ μοιχείαν.

Quid vero v. 1016 Ἔχεις παρ' ἡμῶν οἰάπερ νομιζέται? Stanl. quem Schätzius sequitur ad dicta Clytaemnestrae refert. Si vera, inquit, lectio, Regina haec dicit: „Habes a nobis, quae apud nos fieri solent.“ At vero οἰάπερ νομιζέται nihil significant nisi quae moris sunt, et ἔχεις παρ' ἡμῶν a nobis habes erit pro habebis. Nec tamen opus cum Casaubono ξέως scribere. Major praesentis temporis hic vis, quo res instans tanquam praesens indicatur. Spectant autem haec ad sortem, quae νόμῳ i. e. more recepto servis parata est, nempe ad servitutem quidem et durum illud, quod cum ea necessario conjunctum, sed quod modum et consuetudinem regalem non excedat. Duo tamen sunt, quae hic offendunt. Primum, quod versus absolutae sententiae velut πάρεργον adjicitur, cum tamen ex natura sententiae reliquis arctius necti debeat. Continet enim alterum oppositionis membrum: recentem opulentiam nacti durissimi sunt servis, nos vero, utpote antiquarum opum possessores et eo ipso animis mansueti moderate te tractabimus.

Alterum, quod offendit, est situs vocabulorum ἔχεις παρ' ἡμῶν. Nam ipsa oppositionis ratio flagitat, ut nisi aliud quid, quo transitus paratur, praecedat, pronomem initio sententiae ponatur: illi quidem duriores esse solent, nos vero aequi tibi erimus domini. Itaque non sine caussa Stanlejus dubitanter de lectionis sinceritate loquutus est. Sunt enim haec duo signa satis, ut puto, manifesta, excidisse ante ἔχεις παρ' ἡμῶν verbum hujus fere argumenti et iudolis:

Σὺ δ' οὖν Ἀτρειδῶν ὀλβιον λαχοῦσ' ἔδος

Ἔχεις παρ' ἡμῶν οἷάπερ νομίζεται.

Horum enim antiqua opulentia et potestas omnibus nota. Praeterea notandum, in his quoque verbis ἀμφιβολίαν inesse, quae omnes Clytaemnestrae orationes pervadit. Nam et sensu aperto id intelligi potest de modesta sortis servilis conditione, et sensu tecto, quem ipsa in se recondit de sorte, quam ei utpote pellici et cum Agamemnone moriturae reservat et praeparat.

Structuram et sensum impedita habent vv. 1026—28:

τὰ μὲν γὰρ ἐστίας μεσομφάλου

Ἔστηζεν ἤδη μῆλα πρὸς σφαγὰς πυρός,

Ὡς οὔ ποτ' ἐλπίσασι τήνδ' ἔξιν χάριν.

Causam festinationis Clytaemnestra dicit ab instantibus sacrificiis repetitam: τὰ μὲν γὰρ... πρὸς. Stanl.: „namque ad aram penetralem sistuntur dudum oves ad ignita sacrificia.“ — Μεσόμφαλος ἐστία, cum de hostiis arae adstantibus sermo sit, haec ipsa non in internis aedibus, ἐν μυχῷ δόμον, quaerenda erit, quo μεσόμφαλος dicitur, i. e. ipsum umbilicum domus occupans; vox enim deducta ab umbilico totius terrae Delphis monstrato; sed ara erit intelligenda in media aula posita Jovique ἐρκείῳ dicata, ut recte monuit Blomf.; quae vero structura? Genit. ἐστίας μεσομφάλου non habet, quo referatur. Neque enim μῆλα ἐστίας dici possunt, neque ἔστηζεν ἐστίας absque adverb. vel praepos., nec denique genitivum localem voces exhibent, ut visum Bernhardy (Wiss. Syntax p. 137), ad quem J. Franzius provocat. Atque hic quidem, si recte ejus mentem perspicio, cogitat oves in orbe ita constitutas, ut ejus medium fere ac velut umbilicum ara occupet („Im Kreisabstande vom Altar“). Hoc autem verba non significant. Quos vero ille locos genitivi localis conguessit, ii ad tempus spectant, ut Thucyd. III, 23: χρύσταλλός τε γὰρ ἐπεπήγει οὐ βέβαιος

ἐν αὐτῇ, ὥστ' ἐπελθεῖν, ἀλλ' οἷος ἀπηλιώτου ἢ βορέου (wie beim Ost- oder Nordwinde), aut ad *partem* rei totius, aut motum indicant, aut denique genitivos locales cum participiis, epicis peculiares habent, ut Od. α, 24: οἱ μὲν δυσομένον Ὑπερίονος, οἱ δ' ἀνιόντος, quo tamen referri non debebat Il. β, 397: τὸν δ' οὐ ποτε κύματα λείπει Παντοίων ἀνέμων, ubi male post λείπει distinctum ut ad παντοίων ἀνέμων intelligi posset ὄντων. Sunt enim κύματα παντοίων ἀνέμων fluctus diversis ventis moti. Horum igitur nihil facit ad ἐστάναι ἐστίας vel δόμων aut similem dictionis scabritiem defendendam. Num vero cum Bothio eo revolvamur, ut uno ordine legamus ἔστηκεν πρὸς σφαγὰς πρὸς ἐστίας μεσομφάλου, et genitivorum ubertatem neque concinnam neque loco aptam admittamus? Non sequar. Accedit, quod σφαγὰς πρὸς, mactationes cum igne conjunctas, et insolite dictum est et superpersflue. Nam, si oves diis mactatae offeruntur, hoc quidem sine igne fieri non potuisse manifestum est. Haec igitur signa satis aperta corruptelae. Vitium perspexit Marklandus et legendum proposuit παρά pro πρὸς, quae tamen praepositio intercedente πρὸς σφαγὰς non poterit commode ad ἐστίας μεσομφάλου referri. Hinc scrib.: ἐστίας μεσομφάλου Ἐστηκεν ἤδη μῆλα πρὸς σφαγὰς πέλας, ut antea v. 1008 σταθεῖσαν κτησίου βωμοῦ πέλας. Situs adverbii remotior a subst. locum corruptelae aperuit. Cum autem properanda essent sacrificia et ipsa Agamemnonis ingressum sequerentur, hujus quoque alacritatis caussam simulat v. 1028: ὥς οὐ ποτ' ἐλπίσασιν τῇνδ' ἔξειν χάριν, nobis scil. adstant i. e. ad sacra facienda a nobis, quibus tanta felicitas contra spem accidit. Οὐ ποτ' ἐλπίσασιν ut v. 1014: οἱ δ' οὐ ποτ' ἐλπίσαντες ἤμυσαν καλῶς. Ceterum hic quoque, si subdolam verbis speciem removes, inest acerbus et consilii certus reginae animus, quo sane hostiam, quam vindictae destinavit, jam arae propinquam i. e. Agamemnonem ad lavacrum letale sese accingentem indicat, quae caussa est festinandi.

Vv. 1032—38.

Χορός.

Ἐρμηνέως ἔοικεν ἡ ξένη τοροῦ
Δεῖσθαι τρόπος δὲ θηρὸς ὥς νεαιρέτου.

Κλυταιμνήστρα.

Ἦ μαινεται γε καὶ κακῶν κλέει φρενῶν,
Ἦ τις λιπούσα μὲν πόλιν νεαίρετον
Ἦ κεῖ χαλινὸν δ' οὐκ ἐπίσταται φέρειν,
Ποῖν αἵματηρὸν ἔξαφρῆσθαι μένος.
Οὐ μὴν πλέω ῥάψας ἀτιμωθήσομαι.

Ex eo, quod Cassandra ab ipso choro dicitur claro interprete *indigere* i. e. severe moneri debet, ut obedientem se praestet, concludas, postremas quoque Clytaemnestrae exhortationes et demonstrationes frustra fuisse institutas virginemque taciturnam et immotam in sede sua mansisse. Falsum igitur, quod notat Schützius: „antequam ista dicerentur, Cassandram in curru sedentem variis gestibus i. e. oculos distorquendo, manus jactando furorem expressisse,“ quae tamen indecora fuisset gesticulatio et tragoediae minime digna. Nec verum, quod subjungit Schützius, ob tales motus distortos eam a choro cum fera recens capta componi. Τρόπος δὲ θηρὸς ὥς νεαίρετου. Bestiae enim, quae in tali statu sunt, dum vincula aut carceres sentiunt, fatigatae jacent animo dejecto tristesque torpent. Sed asperius de ejus indole judicat Clytaemnestra vv. 1034—38: Ἦ μαινεταί γε καὶ ἀτιμωθήσομαι. Furere illud et furor, μαινεσθαι et μανία, haud dubie ad prophetarum indolem spectant, quam in se Cassandra refert. Haec enim ἐνθουσιασμοῦ et θιασμοῦ pleno furori propior erat et in ipso προφητείας actu, ut cum Pythia

inconditas oraculorum voces jactaret, verus furor obtinere credebatur. Quin ipsa *μαντική* a furore nomen habet. Hinc ad vaticinandum progressa Cassandra a choro v. 1111 *φρενομανής τις εἰ θεοφόρητος* audit. Hoc igitur, quod de vate valet, ipsa regina ad universam Cassandrae indolem transfert, eam furiosam dicendo, addens: *καὶ κακῶν κλύει φρενῶν*. Stanl.: „et mentis laesae cluit,” quod et ipsum ad insaniam rediret et *ταυτολόγον* esset. Klausenius: „*κλύειν regi*, obedire. Eadem metaphorica ratione Suppl. 719: *πρῶτα οἶακος κλύονσα*.” Sed ex eo, quod *μανία* et *κακαὶ φρένες* junguntur, fortioris sensus praedicatum esse manifestum est. Non dubium igitur, *κακῶς κλύειν*, quod verbis *κλύει κακῶν φρενῶν* subest, eodem modo quo *κακῶς ἀκούειν* de animi indole moribusque dici et struendum: *κλύει κακῶν φρενῶν οὔσα*, fama est, eam animo esse malitioso. His respondet, quod ipsa de fato suo infra Cassandra v. 1245, quo se vel ab amicis despectui habitam ait, addit: *καλουμένη δὲ φοιτᾷς ὡς ἀγύρτρια, πτωχός, τάλαινα, λιμόθυνης ἡνεσχόμενῃ*. Concinne autem insaniam et animi malitiam copulat Clytaemnestra, ut iram et odium in pellicem testetur.

Reliqua, si verba sola spectas, facilia. V. 1035: *ἥ τις λιποῦσα . . .*, urbem modo captam reliquit et adest (*ἥκει*), ut quae frenum ferre vel pati nesciat, *πρὶν αἵματηρόν ἐξαφρίξασθαι μένος*, ad quae schol. R.: *πρὶν αἵματηρόν . . . ἀπὸ τῶν ὑποζυγίων, ἃ οὐκ εἰκόντα τῷ χαλινῷ ἀφρίξει μετὰ αἵματος . . . ἢ ἐπεὶ αὕτη οὐ πείθεται, πρὶν αἵματος μου* (scr. *πρὶν μεθ' αἵματος ὁμοῦ*) *τὴν ψυχὴν ἐξαφρίσαι, ἀντὶ τοῦ πρὶν ὀργισθῆναι με αὐτοῦ*. Eadem schol. Vict., addens tamen *στρηνιώντων* ante *ὑποζυγίων* et in fine *αὐτῇ* emendatius exhibens pro *αὐτοῦ*. Posteriora nibili sunt, vera priora, nempe metaphora a frenandis jumentis durioribus et luxuriantibus sumta. Haec enim non simplici continebantur freno, quod uno tantum articulo duarum ansularum invicem sese continentium sed ar-

ticulis pluribus constabat instar denticulorum acutis, qui *lupi* dicebantur, haud dubie quod ad mordendum apti erant, ut Ovid. Trist. IV, 6, 143: Et placido dueros accipit ore *lupos*. Hinc *frena lupata* a voce casca *lupare* i. e. in lupi modum aptare, unde Horat. Od. I, 8, 6: Cur neque militaris inter aequales equitat, Gallica nec *lupatis* temperat ora frenis? Horum autem asperitate si fortius constringi debebant, vulnera efficiebantur et cum spuma reluctantis equi sanguis commixtus profluebat. Hoc est αἵματηρὸν ἐξαφρολῖσσθαι μένος. Minatur Cassandrae duriores disciplinam, qua ejus superbiam frangat, ut credere debebant choreutae, sed pro sensu ancipiti omnium ejus dictorum mortem, quam ei parat, cogitat. Mirum tamen quod Klausenius putat nunc demum in animo Clytaemnestrae „decerni consilium mulieris regi addendae,“ contra ipsius poetae mentem, qui, ut reliqua taceamus, v. 1415 seqq. ipsam Clytaemnestram non ob iram virginis pervicacia motam, sed propterea interfectam Cassandram praedicantem inducit, quod pellex mariti sui eique etiamtum juncta fuerit. Abrumpit autem minas, dum contentum eloquitur, quem a peregrina perpressa sit v. 1038: Οὐ μὲν πλέω ῥέψασ' ἀτιμασθήσομαι. — Πίπτειν haud dubie de verbis hucusque frustra projectis. Hoc ipsum autem, quod frustra fiebat, dedecus ipsius constituebat, quod jam finire parat. De forma ἀτιμασθήσομαι ambigunt. Exhibent eam M. Fl. V. Eodem ducit vitium Robert. ed. ἀτιμεστορήσομαι. Sed Guelf. et ex eo A. T. ἀτιμωθήσομαι, quod sequuntur Blomf., Wellauerus, alii absque ratione. Verba in αἶψιν vim et efficaciam habent majorem, quam simplicia, qualis huic loco convenit.

Sed jam quaestio oritur de interiori horum versuum nexu et conditione. Incusat Clytaemnestra Cassandram insaniae et malitiae. Huic acerbissimae injuriae addit ἥτις λιποῦσα κ. τ. λ., et hoc ipso relative indicat, se subjungere velle, quae ad eam ὑβρῶν aut illustran-

dam aut stabiliendam atque augendam faciant; id autem non fit in iis, quae post *ἦτις* sequuntur. (Insana est et malitiosa, quae relicta urbe nempe capta adest et frenum perferre vel pati nescit). Haec igitur forma quidem, sed non sententiae natura cum praecedentibus cohaerent, contra iis prorsus contraria sunt. Nam si eo, quo vidimus, modo obstinatam se exhibuit Cassandra, utpote quae ex urbe nuper capta adveniat et frenum pati nondum didicerit, insolentiae tantum novi status incusatur, nec caussa erat quare insaniam et animi pravitatem ei objiceret; contra si insanae mentis et pravi animi est, nihil refert, si recens capta obque id ipsum jugi impatiens est. Accedit: quod his sententiis irae prorompentis impetus in Clytaemnestrae oratione prorsus tollitur neque redit nisi in verbis *πρὶν αἰματηρὸν κ. τ. λ.* Haec igitur non recte procedunt. Contra optime utroque versu continuarentur verba Chori 1032, 33: *Ἐρμηνέως ἔοικεν ἢ ξένη τοκοῦ δεισθαι τρόπος δὲ θηρὸς ὥς νειορέτου, ἦτις λιπούσα.... φέρειν*, ita quidem ut *τρόπος δὲ θηρὸς ὥς νειορέτου* velut in medio interponerentur. Nam cum verbis *ἐρμηνέως ... νειορέτου* indicasset chorus, se quoque obstinationem Cassandrae mirari, haec velut emolliendae et excusandae ejus adduntur *ἦτις . . . νειορέτου*, et praeparantur, quae deinceps infert v. 1039: *Ἐγὼ δ' ἐποικτεῖρω γάρ, οὐ θυμώσομαι*. Adde quod repetitio vocis *νειορέτος* monet, agi de ἐπεξηγήσει seu de αἰτιολογίᾳ comparisonis *θηρὸς ὥς νειορέτου* et dicit chorus, virginem sane cum fera modo capta comparari posse, quia ex urbe modo capta jugique insueta advenerit. Jam vero utroque versu ad chorum translato hiat oratio, quae Clytaemnestrae relinquitur v. 1034 et 1037: *Ἢ μαινεται γε καὶ κακῶν κλύει φρενῶν, πρὶν αἰματηρὸν κ. τ. λ.* Statuendum igitur, excidisse sententiam, quae in vv. *πρὶν κ. τ. λ.* contineretur, fere hanc: *καὶ οὐ παύσεται πρὸς κέντρα λακτῖσαι κότφ, πρὶν . . .* Nec improbable, hanc ipsam lacunam in caussa fuisse, quare uterque versus a choro ad Clytaem-

nostram translatus fuerit a librariis, qui orationis defectum aliquo modo sanare vellent.

Totus igitur locus ita erit constituendus:

Χορός.

Ἐρμηνέως ἔοικεν ἡ ξένη τοροῦ
 Δεῖσθαι τρόπος δὲ θηρὸς ὡς νεαίρετον,
 "Ἦτις λιποῦσα μὲν πόλιν νεαίρετον
 "Ἦκεν χαλινὸν δ' οὐκ ἐπίσταται φέρειν.

Κλυταιμνήστρα.

Ἥ μαινεται γε καὶ κακῶν κλύει φρενῶν,
 Κοῦ παύσεται πρὸς κέντρα λακτίσαι κότῳ,
 Πρὶν αἱματηρὸν ἐξαφορῆσθαι μένος.
 Οὐ μὴν πλέω δέψασ' ἀτιμασθήσομαι.

II.

De usu et copulatione particularum, quibus disjunctio aut asseveratio et obtestatio indicantur.

1.

Locus, qui hanc, quam posuimus, quaestionem movit, in Agamemnonis scena reperitur, in qua, posteaquam Clytaemnestra indig-

nabunda in aedes rediit, ut Agamemnonis et Cassandrae caedem intus praepararet, virgo futuri praescia, omnia, quae ab ea praeparantur, cantu lugubri aperit, chorumque ad metus et terrores secum abripit, initio vaticiniorum dubium et reluctantem, donec gravius commotus simul cum virgine ad summos animi affectus lyricis modis effundendos insurgat.

Ad ea, quibus initio artes fatidicae virginis chorus declinat, versus pertinent 1069, 1070:

Χορός.

*Ἦμεν κλέος σου μαντιζὸν πεπυσμένοι,
ἦμεν προσήτας δ'οὔτινας μαστεύομεν.*

Haec Victorii est lectio. — ἦ μὴν Med. superposito ἦμεν i. e. ἦμεν, quod Flor. Ven. 1. Guelph. A. T. cum Victor. habent, item separatis voculis ἦ μὲν Farn. c. gl. ἦτοι. — ἔσμεν Farn. teste P. Elmslejo. — ἦμεν Rob. — In altero versu ἦμεν Med. Flor. Ven. I. Farn. — ἦ μὲν Guelph. superposito ἦν. — ἦ μὴν A. T. ἦμεν R. Sunt igitur in utroque versu lectiones ἦ μὴν, ἦ μὲν et ἦμεν (eramus). Ad haec quom ἦ μὲν Homericum diceret Blomfieldius, et ab Atticorum usu removeret, videndum erat, quo jure hoc utrumque pronuntiasset.

Hinc ad quaestionem de disjunctivo μὲν et affirmativo μὴν, et omnino ad disjungentium et asseverantium particularum naturam denuo examinandam delatus sum, cujus examinis capita praecipua hic exponam.

2.

De ratione, qua disjunctio, asseveratio et obtestatio inter se differunt.

Notum est, duas sententias ita posse cohaerere, ut dum prior enuntiatur, id cum respectu ad alteram fiat, qua prior illa aut limitetur aut accuratius definiatur, aut denique augeatur et in majus efferatur. Hae igitur interno quidem nexu inter se conjunctae sunt, sed disjunctive cogitantur, seu potius *subjunctive*; particulis μὲν — δὲ reliquae orationi interpositis. Non enim velut aequali linea utraque ponitur, sed altera alteri eo quo indicavimus consilio *subnectitur*. Itaque *subjunctivas* eas nominare possis, ut a veris disjunctivis, quarum altera alteram tollit, nomine quoque distinguantur. Veteres utramque communi particularum nomine συμπλεκτικοὺς ac ἀζολουθητικὸν τὸν δὲ appellaverunt, item μεταβατικὸν, ἀναιρετικὸν, ἀθροιστικὸν pro diversa subjectae sententiae indole ac natura, cf. Scholia in Dionysii Thracis Comm. §. 25. p. 985 seqq. in I. Bekk. anecd. gr. II. Cum enim δὲ sententiam praecedenti omnino et simpliciter liget, fieri hoc poterit, etiamsi animus ad eam ligationem praecedente particula μὲν non sit praeparatus. Hinc usus particulae δὲ i. e. τοῦ μεταβατικοῦ συνδέσμου subjunctionis terminos longe lateque egreditur, contra quam necessitate fit, ut, simulatque μὲν auditum sit, animus ad diversum aliquid deinceps pronuntiandum praeparatus in sequentibus δὲ expectet, neque in oratione legitima et usu sincero sancita locum invenias, in quo sententiam per μὲν inchoatam altera non sequatur, cui δὲ vel affinis particula, ut ἀλλὰ, αὐτὰρ, ὅμως ejus vice assumpta, desit, nisi forte, qui usus Atticis imprimis frequentatur, omissa sit propterea, quia e reliquorum sensu et nexu facile intelligi potest. Tale quid si admitti non potest, orationem alio deflexam seu ἀνακό-

λουθον vel aliquo modo affectam aut vitiatam statuere licet. Idem locum habebit, si duae sententiae, quae forma subjunctiva copulatae sunt, nihil continent, quod subjunctive cogitari possit, sed naturali et simplici ordine per τε vel καὶ indicando sese excipiunt.

Ejus generis insignem locum afferamus e Sophocl. Ajac. 614 ed. Lob., in quo chorus dolores Eriboeae praevidet atque praedicat, quos audito Ajacis filii morbo perceptura sit:

Ἥ που παλαιᾷ μὲν ἔντροφος ἡμέρα,
 λευκῷ δὲ γῆρα μάτηρ νιν ὅταν νοσοῦνται
 φρενομόρως ἀκούσῃ,
 αἴλινον, αἴλινον,
 οὐδ' οἰκτρῶς γόνυ ὄρνιθος ἀηδοῦς
 ἦσει δῦσμορος,
 ἀλλ' ὄξυτόνους μὲν φῖδ' αἶς
 θρηγῆσει, χερσὶ πλῆκτοι δ'
 ἐν στέροισι πεσοῦνται
 δοῦποι, καὶ πολὺς ἄμνυμα χαίτας.

Recte se habent particulae μὲν — δὲ in posteriori strophae parte; nam altera ejus sententia argumentum prioris non simpliciter continuatur, sed amplificatur et in majus effertur; contra in priori ejus parte subjunctioni nullus locus est, quippe quae nihil nisi duo praedicata continet, quae ad senectutem aequali modo pertinent. Tueri quidem subjunctionem seu disjunctionem stndet Lobeckius, vir egregius et Atticae dictionis magnus indagator, cum reliquis, dum monet: „Ne quis miretur παλαιᾷ μὲν ἡμέρα, λευκῷ δὲ γῆρα, quasi diversa sint, particulis discretivis sejungi, Hermannus admonet, primarias notiones liberiore orationis conformatione nonnihil obscuratas

esse: hoc enim significari γεραία μὲν τῷ χρόνῳ, γεραία δὲ καὶ τὸ σῶμα.“ Sed haec ipsa nihil disjuncti habent; qui enim tempore senex est, necessario etiam corpore senex esse debet; statuere sane possis, alteri γεραία, quod ad corpus refertur, inesse debilitatis notionem, hoc autem ipsum ut cogitari posset, debebat eo, quo Hermannus interpretatus est modo, expressum esse.

Nam quod ille contendit, primarias notiones obscuratas esse, id non tantum valet, ut juxta positae notiones in disjunctas abire possint, et miror, praetervisam esse ab Hermanno, Lobeckio, aliisque praeclaris editoribus sinceram scripturam, quam Suidas praestat

s. v. ἔντροφος ἢ ἐντεθραμμένη. ἢ που παλαιᾷ μὲν ἔντροφος ἡμέρα, λεντῶ τε γῆρα μάτηρον

expressa jam in editione principe Mediolanensi a. 1499 et per reliquas editiones, correcta tantum loci orthographia, propagata, nempe τε pro δέ. Jam vero τε reposito, μὲν locum suum tneri non potest, et relicta prisca Sophoclis orthographia MEN, post inventa longarum vocalium signa scribendum erat μῆν. Suadet hoc idem antistrophicus rhythmus; sibi enim respondent vv. 614 et 624:

ἼΗ που παλαιᾷ μῆν ἔντροφος ἡμέρα.

Κρείσσων γὰρ Αἰδᾶ κεύθων ὁ νοσῶν μάταν.

His jam concinent verba versus 618: οὐδ' οἰκτρᾷς γόον ὄρνιθος. Sed neque in his particula vitio caret, et haud dubie scribenda disjunctim: οὐ δ' i. e. non vero. Idem factum est ab Hermanno Electr. v. 131: οὐ τί με φυγγάνει, οὐ δ' ἐθέλω προλιπεῖν τόδε, μὴ οὐ τὸν ἐμὸν στοναχεῖν πατέρ' ἄθλιον.

Eadem separatione opus est in Aeschyl. Agamemn. v. 597:

Γυναῖκα πιστήν δ' ἐν δόμοις εὔροι μολών —
 Οὐ δ' οἶδα τέρεψιν οὐδ' ἐπίπορον φάτιν —

et in omnibus locis, qui sensum: *non vero* requirunt, ut Ag. 254:

Κλύοιμ' ἂν εὔφρων· οὐ δὲ σιγῶσθι φθόνος.

coll. Eumenid. 295. 449. Est enim οὐδὲ ex οὐ δὲ eodem modo conjunctum, quo οὐτοι ex οὐ τοι, ἤδη ex ἡ δὴ, alia similiter de quibus postea.

Quodsi autem aliquid cogitatur aut in orationem infertur, quod simplici illa subjunctionis animadversione majus est, *asseveratio* oritur, ac μὲν in μὴν evalescit, aliasque particulas ut ἡ et καὶ, ut fiat ἡ μὴν καὶ μὴν, adsciscit aut particulae ἡ sive simplici, sive aliis junctae ἡ δὴ, ἡ πον, locum cedit. Ac hae quidem situm initio sententiae habent, quia asseveratio ipsa animum et cogitationem prius occupat, quam verbis indicatur. Hinc fieri etiam potest, ut asseverationem subjunctio excipiat, siquidem utraque sententia subjunctiva asseveratione comprehenditur. Hinc ortae sunt juncturae ἡ μὲν ἡ δὲ quae progressu temporis in ἡμὲν et ἡδὲ coaluerunt; nesciunt autem grammatici veteres, unde illud ἡ ortum sit, et παραπληρωματικὸν judicant, ut in ἡβαιὸν, quod tamen et ipsum ex ἡ βαιὸν conflatum est.

Asseverationi autem hoc est proprium, ut animum non raro in ea ipsa re, quae proxime agitur, retineat et veluti constringat, neque ad sententiam subjungendam remittat. Hinc fieri potest, et fit frequentissime, ut sententia βεβαιωτική, siquidem oratio continuatur, alterum per δὲ, ἀλλὰ, αὐτὰρ similes junctum non habeat, sed sola et velut sua vi contenta maneat.

Augescente asseveratione fit *obtestatio* et jusjurandum, quae sen-

tentiarum forma easdem fere cum asseveratione regulas sequitur, sed in particularum usu momentum peculiare habet, quale hoc est, quod μήν formam μᾶν induit.

Hae igitur tres subjunctionis, asseverationis et obtestationis formae cum interno nexu cohaereant et gradu tantum differant, plura habent communia, plura etiam, ut res postulat, diversa. Sed horum omnium fines atque ratio hucusque nequaquam sunt perspecta et demonstrata, et in iis inprimis plurima confunduntur, quae ad diversarum aetatum atque generum usum et consuetudinem spectant.

3.

De asseverantium particularum formis, significatu et origine.

Asseverationi inserviunt particulae ἦ, δὴ, μήν, τοι. Ac ἦ quidem integra forma ἦε fuit, quae nuper Homero reddita est ab Imm. Bekkero, sed de his infra agetur. Accedente antithetica vi ἦ et ἦε acuuntur ἦ, ἦε suntque sententiae re vera διαζευκτικαὶ i. e. ita comparatae ut altera alteram tollat. Potius tamen ἀντιθετικὰς dixeris. Fieri enim potest, ut tantum sibi opponantur et liberum sit arbitrium eligendi, quam volueris. Ad δὴ, quamquam inflexa significatione, pertinet δῆτα, ut ἔπειτα ad ἔπει, nec alius originis est δηθὰ et Atticorum δῆθεν sensu parum diverso. Idem diducta forma fit δαί, prisca nimirum, cujus vestigia correctrices manus grammaticorum effugerant in interrogationibus Il. x, 408: πῶς δαὶ τῶν ἄλλων. Od. α, 228: τίς δαὶ ὄμιλος, donec F. A. Wolfii cura nimis sedula prorsus delerentur, ut ea forma solis Atticis relinqueretur. Μὴν angescente asseveratione ut monimus μᾶν fit: eodem modo, quo in solemnibus formulis apud Atticos Ἀθάνᾳ, γᾶ, quae ad Dorismos jure non optimo referuntur, quamquam talia Doribus manserunt, et abjecto ν syllaba

baque tenuata $\mu\alpha$ in obtestationibus. Eodem $\nu\eta$ spectat, et deducta vocali $\nu\alpha$, prius illud Atticis relictum est. Τοι sine ulla formae diversitate dicitur, item $\kappa\acute{\alpha}\sigma\tau\alpha$, quod et ipsum inter $\beta\epsilon\beta\alpha\omega\tau\iota\kappa\alpha$ referri potest. Ceterum si cui mirum videatur, ejusdem radices formas tam diversas: $\delta\acute{\epsilon}$, $\delta\eta$, $\delta\alpha$, $\mu\acute{\epsilon}\nu$, $\mu\eta\nu$, $\mu\acute{\alpha}\nu$, $\mu\alpha$, $\nu\eta$, $\nu\alpha$ perhiberi, is velim, conferat $\kappa\acute{\epsilon}\omega$, $\kappa\alpha\acute{\iota}\omega$, $\epsilon\kappa\eta\alpha$ et similia, conferat item $\mu\bar{\iota}$, $\sigma\bar{\iota}$, $\tau\bar{\iota}$ in $\mu\bar{\omega}\iota$, $\sigma\bar{\omega}\iota$, $\tau\bar{\omega}\iota$ et $\mu\bar{\alpha}\iota$, $\sigma\bar{\alpha}\iota$, $\tau\bar{\alpha}\iota$ auctas, quae analogiam illorum satis firmam constituunt.

In sensu singulae cujusque harum particularum definiendo partim latinas aut recentiorum linguarum simili modo orationi illatas, partim analogiam ex pluribus locis deductam sequuntur, cujus auxilio significationes earum ad notiones generales, quas philosophicas dicunt, referunt, et circumscriptionibus utuntur, ut sensum, quem volunt, exprimant. Sunt haec sane quaestionis adminicula, sed quae non sufficiant; plures enim earum particularum ne habent quidem, quae in aliis linguis eis respondeant, ut hoc ipsum est, de quo diximus $\mu\acute{\epsilon}\nu$, item $\epsilon\nu$, $\kappa\acute{\epsilon}\nu$, quamquam hae voculae omnem fere syntaxim pervadunt; quae vero generales notiones dicuntur, eae quidem plerumque fluxae sunt, ut, cum G. Hermannus dicit, $\epsilon\nu$ dubitativum id efficere, ut res dubia magis etiam dubia evadat, aut cum C. Fr. Naegelsbach. *Observ. ad Iliad.* p. 278 sqq. Hartungium sequutus particulae $\delta\eta$ *determinativam* naturam vindicat, qua vis asseverandi et confirmandi excludatur, deinceps vero *absolventem* et *praecludentem*, quae diversis Germanicis aut particulis aut circumlocutionum formulis adhibitis exponuntur. Hujusmodi vero opiniones non habent quo consistent et $\omega\sigma\pi\epsilon\sigma\sigma\iota\kappa\alpha$ $\alpha\iota\sigma\theta\epsilon\sigma\iota\kappa\alpha$, nisi simul voculas illas ad radices suas revoces et ex eis primariam vim illarum cognoscas et definias. Id jam olim feci, quod mihi persuasum erat, et etiam nunc persuasum est, in cunctis particulis nominum aut verborum radices servatas esse, quamquam multis modis truncatas et mutilas; nec tamen opus est, ut ad

has investigandas Orientis populorum linguas adeas, cum omnium fere germina in patrio Graecorum solo detegi possint. Ita jam dudum μὲν ad μένω, δὲ ad δέω vi imperativa revocavi, ut istud in prisca lingua: *mane*, hoc: *liga* significasse statui debeat. Cum priori antiquissima Bajuvariorum dialectus consentit, quae imperativum *halt* eodem loco et sensu adhibet, quo apud Graecos μὲν ponitur, exempl. grat. „*er sagt es halt, aber ich glaube es nicht*,” quod graece vertas: αὐτὸς μὲν λέγει τοῦτο, ἐγὼ δὲ οὐ πιστεύω. Haec cum in grammatica Graeca §. 312, 13 ed. tert. breviter indicassem, extitit post alios Franc. Spitznerus, qui in excursu ad II. δ, 424 p. XXI contenderet, hanc opinionem illis, quae ibi protulit, labefactatam jacere. Nihil autem ibi protulit nisi ἡ μὲν et ἡ μήν esse usu apud Homerum promiscuo neque ullis certis finibus discreta, item affirmandi vim conjunctioni μὲν propriam esse et quasi innatam, idque multiplici Atticorum usu non minus probari, quibus addit: „*Vix enim intelliges, quomodo μὲν τοι, οὐ μὲν τοι* iisque cognata aliter sint explicanda.” Mira sane viri nequaquam spernendi persuasio, eis, quae suo modo explicari posse desperaret, adversam sententiam esse labefactatam. Simili autem modo καὶ ex καὶ i. e. κατέ productum, ut καὶ ex καὶ, et τέ ad radicem verbi τέλω revocare possis. Nam τέ simpliciter inter duas notiones aut sententias velut tendo aliquis interponitur, nulla ad praecedentem ratione habita; καὶ autem si etymum spectas, καὶ; *vade* significavit et vim excitandi habuit, obque id ipsum initio quoque sententiarum poni potuit. Apud epicos ἰδὲ juxta se habet, quod ipsum ad ἰδεῖν pertinet, et initio *vide* significavit, donec successu temporis atque usus sententiae, ad quam praeparabat, nexa cogitaretur. Eadem prorsus ratione ἄρ, ἄρα, et recentiorum ἀρα ad ἄρω, γὰρ et Doricorum γὰρ ad γενέσθαι, γεγάασι pertinet. Porro γὰρ manifesto ex γὰρ ἀρ conflatum est eaque de causa nunquam initio sententia ponitur, ἀν autem ex ἀνέσθαι ἄνω, κεν ex κεντῶ (unde et κέντρον i. e. κέντρονον) et πέρ ex radice superest, ex qua περὶ, πέ-

οιξ, περισσοί, πέραν, περαινω progerminarunt. Jam ἡ quod ad nostram quaestionem propius spectat, nec non ἐτεὸν atque αἰεὶ, i. e. ἔ, ἐν cum alpha intensivo ad radicem verbi εἶναι, ἔμεν revocanda sunt, nec alio pertinet Latinorum *semper* i. e. sem (coll. sum, sim,) cui intensivum *per* subjunctum est, ut similibus *parumper*, *paulisper*. Τοὶ denique ex τῶ tenuatum cum ὅς cohaeret, quod antiquitus τὸς (dieser) fuisse ratio adverbiorum inde ductorum τῶς . . . ὥς demonstrat. Est igitur *hoc modo* (nostrum so) et in asseverando demonstrativam naturam induit, animum remittendo ad ea, quae in praecedentibus dicta aut animo agitata sunt aut ex eis deducuntur.

De usu particulae ἡ ejusque junctura cum aliis.

Particula ἡ vim quam ex etymo suo hausit: *vero*, *sane*, *nimirum* i. e. affirmandi et asseverandi potestatem ubique retinet plenam et illibatam.

Itaque initio poni potest aut sola aut aliis particulis juncta. Ac sola quidem initio habetur creberrime, interdum etiam in media oratione novam sententiam inchoat Il. 2, 665: Ἀχιλλεὺς . . . Δαναῶν οὐ κήδεαι οὐδ' ἐλεαλεῖ. ἡ μένει εἰς ὃ κε δὴ νῆες . . . πυρὸς δηϊοιο θέρωνται, aut post vocativum Od. 9, 397: Ἀντίνο', ἡ μεν καλὰ πατήρ ὥς κήδεαι υἱός. Ibidem 375—378: ὦ ἀρίγνωτε συβῶτα . . . ἡ οὐχ αἰεὶς ἡμῖν ἀλήμονες; . . . ἡ ὄνοσαι ὅτι τοι βίοτον κατέδουσιν ἀνακτος. Ita I. Bekkerus, Wolfius contra ἡ οὐχ . . . ἡ nec non in jure jurando Il. 2, 77 ὁμοσσον ἡ μέν (scr. μήν) μοι πρόφρων ἐπεσιν καὶ χερσὶν ἀρήξειν.

Cum aliis particulis si jungitur, his asseveratio aut praecedenti sententiae nectitur aut addita causae temporisve indicatione accuratius definitur momentique novi accessione amplificatur.

Prioris generis sunt ἐπεὶ ἢ quod nunc quidem ubique sejunctim pro ἐπειγῇ vel ἐπειγῇ scribitur: II. α, 169. δ, 56, 307. κ, 575 al. in formula, quae comparisonem justam esse asseverat eadem ubique: ἐπεὶ ἢ πολὺ φέρτερόν ἐστι. Extra enim hujus formulae fines ἐπεὶ ἢ apud Homerum non invenias. Porro ἀλλ' ἢ accedente δὴ vel τοί, de quibus postea agetur, nec non post τί in interrogatione τί ἢ quod, ut videbimus, perperam in τίη conjungunt ut II. ξ, 264: Ὑπνε τίη δὲ σὺ ταῦτα et post δὲ II. ε, 809: σοὶ δ' ἢ τοι.

Ad posterius genus pertinent ἢ γάρ, ἢ δὴ, ἢ μὴν, ἢ μὲν, ἢ δέ, ἢ νν, ἢ τε, ἢ τοι, ἢ ῥα.

His aliae intercedunt particulae ἄρ, ἄρα, γάρ, μάλα, νὺν, νύ, quibus asseverationi temporis vel causae ac consequentiae notio adjungitur. Inde pendent ἢ ἄρα δὴ II. ν, 446, in quo δὴ particulam consecutivam auget, ἢ ῥα νν II. ζ, 215. ἢ μάλα δὴ II. σ, 12. ζ, 255; post vocativum II. θ, 102; in interrogatione II. χ, 229.

Peculiariora his quaedam insunt, deinceps tractanda, ubi de veterum grammaticorum sententiis huc spectantibus agetur. His autem quas posuimus juncturis ἢ τε eximenda videtur II. τ, 366 ἢ τ' ἐφάμην II. σ, 13 ἢ τ' ἐκέλευεν II. ε, 790 ἢ τε σ' οἶω coll. v. 63 Od. κ, 211 ἢ τέ μ' ἐς ἄλλον II. π, 667. τ, 206 ἢ τᾶν II. ε, 885. ἢ τέ κς II. ν, 449. ἢ τέ τοι Od. ν, 194 ἢ τε ἔοικε.

Nam quae cum asseveratione praecedentibus succedunt, non sim-

plicem habent nexum illum, quem τὲ indicat, sed causalem aut explicativum neque quidquam obstat, quominus in cunctis ἦ vel ἦε legatur. Sufficit tamen, haec indicasse, nam in Homericis loco movenda non omnia censeo, quae jam a vetustis contra analogiam eis illata aut ab Alexandrinis relicta sunt.

E reliquis ἦ γὰρ, ἦ μὲν, ἦ νυ sejuncta manserunt, ἦ ὅα quod post vocativum inferri solet conjunctum fuit in ἦρα, hocque Apollonius περὶ συνδέσμων pag. 490 edit. I. Bekk. miro errore ab ἄρα deducit, falsus vel eo quod ἄρα Homero non circumflectitur. Simili modo ἦ δὴ in plurimis ἦδη scriptum, ἦ τοι antem ἦτοι, de quibus jam agendum.

Ἢ δὴ separatim habetur ab Apollonio loco laudato p. 524 lin. 10: καὶ περὶ ἐκείνου δὲ διαληπτέον εἰ ἐν τῷ (Od. α, 253.) ἦ δὴ πολλὸν ἐποιομένου (Ὀδυσῆος) τοῖς τε παραπλησίοις πλεονασμός ἐστι τοῦ ἦ καθὼς τισιν ἔδοξεν, οἷς καὶ (add. ἔν) παρελπετο τὸ ἐγκλίνειν τὴν συλλαβὴν ὧ λόγῳ καὶ ὁ μὲν (scil. σύνδεσμος) ἐν τῷ ἡμὲν πλεονάσας τῷ ἦ καὶ ὁ δὲ ἐν τῷ ἦ δὲ καὶ ἔτι ἰδέ. (Il. θ, 366) ἰδὲ φρεσὶ πευκαλίμῃσιν.

Juncturam jure removet Apollonius provocando ad Il. σ, 12: ἦ μάλα δὴ τέθνηκε, ubi alterum disjunctionis membrum per ἀλλὰ infertur vel potius obscuratur. Verum quidem ἦ δὴ crebro cum respectu ad tempus dici, unde factum, ut fere temporales fierent particulae et ἦδη scriberentur. At vero haec ad tempus relatio vel soli particulae δὴ, quae notiones notionibus ligandi vim habet, propria est: Il. σ, 75 τὰ μὲν δὴ τοι τέτέλεσται ἐκ Διὸς, ὥς ἄρα δὴ πρὶν γ' εὖχεο. — Il. β, 134 ἔννεα δὴ βεβάασι Διὸς μεγάλου ἐνιαυτοί. Il. ω, 351 δὴ γὰρ καὶ ἐπὶ κνέφας ἦλυθε γαῖαν coll. Od. ν, 30. Nec tamen

δὴ, sive sola ponatur, sive cum ἥ jungatur, tempus ipsum, sed asseverationem cum respectu ad tempus indicat, sive praeteritum sive praesens, eoque particulam νῦν, si ad praesens spectant, vel νῦν, νῦ adjunctas habent. Quodsi autem aliarum particularum interventu separatae tenentur, nulla prorsus causa est, quare mutato accentu conjungas, si sese nulla alia interposita vocula excipiant. Ut igitur in illis, quae supra posuimus ἡ ἄρα δὴ, ἡ μὲν δὴ, ἡ μάλα δὴ particulae separatae sunt, ita soluta junctura separandae sunt. Il. α, 260,

Ἦ δὴ γάρ ποτ' ἐγὼ καὶ ἀρετοσὶν ἤεπερ ἡμῶν

Ἀνδράσιν ὠμίλησα —

Il. α, 456: ἡ δὴ νῦν Ἀτρεΐδην ἀεικέα λογιὸν ἄμυνον. Il. γ, 184 ἡ δὴ καὶ Φρυγίην εἰσέλευθον coll. 205 et multis aliis ejus generis, ut nemine contradicente Il. α, 573 ἡ δὴ λογία ἔργα τὰδ' ἔσται scribitur et multa similia, quamquam et ipsa cum respectu ad tempus dicta. Sunt etiam loci, in quibus junctura ἥδη non solum non necessaria est, sed dictioni aliquid nativi vigoris detergit ut Il. ψ, 623 ἥδη γὰρ χαλεπὸν κατὰ γῆρας ἐπείγει. Sunt haec verba Achillis ad Nestorem et sane ab extremae ejus senectutis indicatione alienissimus est particulae jam sensus, contra convenientissima asseveratio huic ἡ inclusa et accedente δὴ aucta. Scio quidem alios inveniri locos, in quibus creberrimus harum particularum usus ad temporis indicationem prorsus deflexerit, quae causa fuit, quare apud recentiores ἥδη inter particulas temporales referretur; sit hoc imprimis, si ἥδη in media sententia aut post alias particulas orationi infertur, ut Il. β, 663 κατέκτα Ἦδη γηράσκοντα Λικύμνιον. β, 699 τοὺς δ' ἥδη ἔχεν κίατα γαῖα μέλαινα. Il. γ, 56 ἡ τέ κεν ἥδη Λαῖνον ἔσσο χιτῶνα coll. Il. γ, 98 φρονέω δὲ διακρινθήμεναι ἥδη Ἀργείους καὶ Τρῶας. ibid. 243 τοὺς δ' ἥδη κατέχεν φρεσὶς αἶα aliaque plurima. Et talia sane mutare non ausim, quamquam apertum est, in his quoque asseverationem antiquitus praevaluisse.

Quod de ἤδη valet, idem de ἤτοι dici poterit. Non enim, quae recentiorum consuetudo est, ἤτοι priori membro ἀντιθέσεως apud Homerum inservit, sed asseverat adjuncta concludendi vi (τοι) eoque disjunctim ἤ τοι habendum. Il. α, 68 ἤ τοι ὁ γ' ὥς εἰπών. Ac de τοὶ quidem infra separatim agendum.

Sequitur jam quaestio de ratione quae inter ἤ et inter ἤ intercedat, quam particulam in campum vicinum alterius evagatam esse jam vidimus. Omnium autem locorum qui ἤ habent fundamentum asseverationem esse arbitror, cujus vis cum in dubitando, disjungendo atque comparando temporis progressu extenuaretur, hanc imminutionem ut fieri debuit, toni indoles secuta est isque ex circumflexu in acutum abiit.

Ac de eo quidem apud recentiores nulla dubitatio, contra apud Homerum ejus transitionis tantum vestigia et velut initia apparent terminis contenta multo angustioribus quam vulgo creditum est.

Dubitatio plerumque interrogationis formam induit sive simplicis sive compositae vel disjunctae. Utramque σύνδεσμος ὀξυνόμενος ἤ obsederat qui a Friderico Augusto Wolfio in simplici interrogatione pluribus locis, ab I. Bekkero omnibus reliquis exemptus est. Il. α, 202 τίπτε' αὐτ' . . . εἰλήλουθας; ἤ ἵνα ὑβρίην ἴδῃ coll. Od. ν, 418. δ, 710. — Il. ξ, 265 ἤ γῆς ὥς Τρώεσσι. — Il. ο, 132 οὐκ αἶεις . . . ἤ ἐθέλεις ibidem 504, 506. ἤ ἐλπεσθ' . . . ἤ οὐκ ὀτρυνόντος ἀκούετε coll. Il. ε, 466.

Nimirum interrogationi quae ab ἤ incipit, si rem ipsam spectas, asseveratio inest cujus causa non raro subjicitur, ut in illo τίπτε' αὐτ' . . . εἰλήλουθας; ἤ ἵνα ὑβρίην ἴδῃ . . . eodem prorsus modo apud nos dicitur: Warum doch bist du gekommen? Gewiss, damit du den Uebermuth sähest; quae non puram interrogationem continent sed

mixtam quodammodo; quia ejus ipsius rei, de qua certos nos esse asseveramus, confirmatio ab altera expectatur. Eadem cum voto juncta est Il. δ, 93 ἢ ῥά νύ μοι τι πείθοιο . . . τλάης κεν — nempe asseverat quod cupit et optat eoque alteri hoc ipsum suggerit. Non alius generis est Il. ζ, 215 ἢ ῥά νύ μοι ξείνος πατρώϊός ἐσσι. In der That also (ἢ ῥά) bist du nun (νύ) d. i. wie ich nun sehe, mir Gastfreund vom Vater her. Estque hoc tantum discriminis quod persuasio Diomedis quam asseverando eloquitur ex praecedente Glauci oratione deducta nova ejus confirmatione non indiget.

Non multum ab his recedunt quae deliberativa dici possunt aut ita ambigua, ut decisio de iis ex alterius scientia aut judicio aut e rerum eventu pendeat. Od. θ, 507 τρέχα δέ σφισι ἥνδανε βουλὴ ἢ διατμήξαι . . . ἢ κατὰ πετρῶων βαλέειν . . . ἢ ἑαῖν ubi haud dubie ἦε . . . ἦ . . . ἦ . . . scribendum; juxta enim haec tria ponuntur a diversis cum asseveratione prolata non ἀντιθετικῶς. Ejusdem generis est Od. ο, 300 ὀρμαίνων ἢ κεν θάνατον φύγοι ἢ κεν ἄλῳη. I. Bekkerus ἢ κεν . . . ἢ κεν, sed scribendum ἢ κεν θάνατον φύγοι ἢ κεν ἄλῳη coll. 304, 305, 306 συβώτῳ πειρητίζων ἢ μιν . . . κελεύοι . . . ἢ ὀτρύνει πόλινδε in quo et ipso I. Bekkerus ἢ in altero tantum membro habet cujus de ratione infra videbimus.

Non diversa natura locorum est, in quibus plura ex ordine ponuntur quae interroganti aequae probabilia sunt, sed ab alterius declaratione pendent. Od. θ, 577 sq. εἰπὲ δ' ὅ τι κλάτεις . . . ἢ τίς τοι καὶ πηδὲς ἀπέφθιτο Ἰλιόθι πρό . . . ἢ τίς πον καὶ ἑταῖρος, ubi ne interrogatione quidem opus est, quia duae asseverationes juxta ponuntur ut in re dubia illi, qui interrogat, non vero alteri, qui respondere debet et cui haec quasi in animum ingeruntur estque haec eadem ratio, ex qua etiam τίη in τί ἢ separandum monuimus.

Majori etiam jure interrogatio tollenda Od. θ, 487 Δημόδοκ'

ἔξοχα δὲ σε βοοτῶν αἰνέζομαι ἀπάντων· ἢ σέ γε Μοῦσ' ἐδίδαξε Διὸς παῖς, ἢ σέ γ' Ἀπόλλων. Hic enim antithetica τόνωσις ἢ ἢ cum ipsa in interrogatione prorsus incongrua: nam Demodocus ne ipse quidem scire potest, Musa an Apollo eum docuerit, nec quidquam ad laudem facit discrimen sive a Musa sive ab Apolline doctus fuerit: contra duplex asseveratio quæ utrumque ponit Demodoci gloriam egregie confirmat. Simili modo ἢ ἢ emergit Od. ι, 403 sq. τίπτε τόσον Πολύφημ' ἀρημένος ὥδ' ἐβόησας... ἢ μήτις σευ μῆλα βοοτῶν ἀέκοντος ἐλαύνει; ἢ μήτις σ' αὐτὸν κτείνει δόλῳ ἢ βίηφι; — De re ipsa certi sunt Cyclopes qui ad Polyphemum ejulantem conveniunt, nempe eum laesum fuisse; hinc asseveratio, sed causam laesionis duplicem ponunt et Polyphemo veluti suggerunt: *Gewiss* dich beraubt einer, *gewiss* dich bringt einer um; sed cum timoris indicatione (μήτις) qua aversantur, quod pro certo habent.

Ac Bekkerus quidem sequutus estrationem Herodiani, pluribus locis testatam a scholiis Venetis in Iliadem, siquidem ex ejus *ἱλιακῇ προσωδία* ducta sunt, quæ de hac *τονώσει* commemorantur Il. κ, 424, 505. π, 435.

Haec si recte a nobis disputata sunt, particula affirmativa omnibus erit locis reddenda, qui dubitationem et quaestiones ex alterius judicio pendentes continent, neque cum I. Bekkero in media via subsistendum, qui si duplex positio est alteram tantummodo circumflectit. Il. β, 299 ὄφρα δαῶμεν ἢ ἔτεδ' Ἰλίου Κάλχας μαντεύεται ἢ καὶ οὐχί Il. κ, 310, coll. 396 ἢ φυλάσσονται νῆες... ἢ ἤδη... φύξιν βουλευούσι. Suadent hoc quia in altero membro ἢ *διαστατικός* vel *διαπορητικός* sit ὁ σύνδεσμος, nec vero *διαζευκτικός*. Ipsum Herodiani nomen in hac re commemorat schol. Il. υ, 17, coll. X, 244.

Jam vero non patet, si *διαστατικὸν* vel *διαπορητικὸν* sufficit ad

ἢ circumflectendum, quare hoc ad alteram tantum duplicis interrogationis partem pertineat nec vero ad priorem. Haec enim cogitationum indoles, quam *διστατικὴν* dicunt, omnes hujusmodi interrogationum partes occupat. Accedit, quod in liberis quaestionibus Bekkerus quoque duplicem ἢ posuit, ut II. κ, 387 ἢ σ' *Ἐπὶ ποῦ προέηκε διασκοπιᾶσθαι ἕκαστα νῆας ἐπὶ γλαφοράς; ἢ σ' αὐτὸν θυμὸς ἀνῆκεν; ἢ τίνα συλήσων νεκρῶν κατατεθνηώτων;* ter idem II. ν, 308 *πῇ τ' ἄρ' ... ἢ ... ἢ ... ἢ*. Haec enim interrogationis vel liberae vel subjectae diversitas siquidem est, ad formam dictionis spectat, rem ipsam non tangit.

Denique dimidiata ista Herodiani ratio hoc habet incommodi, quod pluribus in locis copulatio relinqui debet usui Homeri contraria, ut II. φ, 61 *ὄφρα ἴδωμαι ... ἢ ἄρ' ὁμῶς καὶ κείθεν ἐλεύσεται, ἢ μιν ἐρύξει Γῆ.* — II. β, 238 (*ὄφρα ἴδῃται*) *ἢ ῥά τι οἱ χῆμεῖς προσαμύνομεν, ἢ καὶ οὐκ,* coll. δ, 15.

Nam Homerus in disjunctivis sententiis ἢ nunquam aliis cum particulis copulat, ac ἢ ἄρα, ἢ τοι, ἢ πού ipsi in hac dictionis forma incognita sunt, nec aliter se habet Atticorum usus, ne ἢ τοι quidem in priore membro ut videbimus excepto. Nam quae hic illic Atticis inferuntur poetis ἢ ρα, ἢ ἄρα, ἢ πού, ἢ τοι, grammaticorum incuriae debentur, disjunctionis naturam ignorantium. Haec autem cum ita se habeant disjunctiva particula aut simplex aut repetita apud Homerum illis tantum locis erit relinquenda, in quibus simplex enumeratio aut partium disjunctio asseverationis vim extenuavit II. δ, 141 *γυνή . . . Μηρόνις ἡὲ Κείρα.* — II. η, 235 *ἦντε παῖδός . . . ἡὲ γυναικός.* II. κ, 481 *ἀλλὰ λυ' ἔππου, ἡὲ σύγ' ἄνδρας ἔναιρε* al. quamvis non raro prisca asseverationis notio satis clare in his quoque emergat: II. η, 195, 6 *σιγῇ ἡὲ καὶ ἀμφαδίην ἐπεὶ οὔτινα δεῖδιμεν ἔμπης.* Idem in particula repetita II. α, 151 *ἢ ὁδὸν ἐλθέμεναι ἢ ἀνδράσι ἴφι μάχεσθαι.* II. α, 395 *ἢ ἔπει ὦνησας ἡὲ ... καὶ ἔργω.* II. δ, 76 *ἢ ναύτησι τέρας ἡὲ στρατῷ.*

Il. κ , 147 ἢ φεύγεμεν ἢ μάχεσθαι, coll. ib. 175, 327, 361, 370 al. Nec quidquam diversum, si ter aut quater simili modo repetitur Il. θ , 290, 1 ἢ τριποδ' ἢ δ' ὄω ἵππους . . . ἢ γυναῖχ', coll. Il. ι , 78. Od. θ , 507. Il. α , 145 ἢ Αἴας ἢ Ἰδομενεὺς ἢ δῖος Ὀδυσσεὺς ἢ σὺ Πηλεΐδῃ, coll. Il. κ , 6, 7, 8.

Priusquam ulterius progrediatur disputatio, videndum, quae veterum de ἢ et ἢ sententiae fuerint. Primi de his, ut de reliquis orationis partibus, scripsere Stoici, quibus διασαφητικὸς habebatur ὁ ἢ σύνδεσμος, ὁ ἐλεγκτικὸς καλούμενος Il. α , 147 βούλομ' ἐγὼ λαὸν σὸον ἔμμεναι ἢ ἀπολέσθαι, ut referunt Ὀμήρου ἐπιμερισμοὶ v. ἢ p. 188 l. 25 ed. Cramer. in Anecd. gr. T. I eosque secuti Apollonius Alexandrinus περὶ συνδέσμων, quem supra commemoravimus, atque Herodianus. Horum e copiis pleraque derivata sunt, quae apud Etym. M., Hesychium, Apollonium sophistam et in Ὀμήρου ἐπιμερισμοῖς reperiuntur s. vv. ἢ, ἢ, ἢδη, ἢ μάλα δὴ aut per scholia Veneta atque Harlejana et per Eustathii commentarios in Homerum disseminata sunt p. 100,7. p. 143, 27. 618, 7. 1114, 29. 1310, 59. 1641, 15. 1678, 29. 1857, 47. 1864, 61.

Ac ἢ quidem triplicem esse docebat simili quo Apollonius modo Herodianus apud Etym. M. p. 415, 40: περισπώμενος μὲν γάρ ἐστι παραπληρωματικὸς, βεβαιωτικὸς, διαπορητικὸς. Redundantem et hic statuit particulam in formula ἐπεὶ ἢ πολὺ φέρτερός ἐστι schol. Ven. Il. χ , 165 et παρέλκοντα, item schol. ad Il. α , 219. Il. κ , 432: ἀλλὰ τί ἢ (ita ille apud I. Bekk.) ἐμὲ ταῦτα διεξερέσθαι ἕκαστα, quamquam Hesychius p. 1395, dum παραπληρωματικὸν ἴσον τῷ δὴ judicat, vim ejus affirmativam indicet. Alterum illud βεβαιωτικὸν vel διαβεβαιωτικὸν (E. M. p. 415, 44) cum vero particulae sensu agnoscunt, dum per ὅντως, ἀληθῶς explicant, unde ζήτησις ap. Apoll. p. 488 l. 5: πότερον εἰς τὰ ἐπιρρήματα (add. ἔν) κατα-

γένη ἢ εἴπερ (scr. ὁ ἦ, ἦπερ) εἰς τοὺς συνδέσμους, et Etym. M. p. 414. l. 8 ad II. σ, 12 ἢ μάλα δὴ τέθνηκε Μενoitίου ἄλκιμος υἱός — ἢ appellat ἐπὶ ῥῶμα βεβαιώσεως ἀντὶ τοῦ ὄντως. Eodem spectat in sylloge E. M. p. 415 l. 18 nota illa: *Ἀηλοῖ δὲ καὶ τὸ ἀληθές, ὥς ἐπὶ τό* (II. α, 518): *Ἡ δὲ λόγια ἔργα κ. τ. λ. Τὸ γὰρ ὄντως ἀντὶ τοῦ ἀληθῶς λαμβάνεται, (II. σ, 12) ἢ μάλα δὴ τέθνηκεν ἀντὶ τοῦ ἀκριβῶς, δηλόν* (scr. δηλονότι).

Eodem referunt II. β, 370 ἢ μὴν αὐτ' ἀγορῇ νικᾷς, γέρον. II. ι, 57 ἢ μὴν καὶ νέος ἔσσι, aucta autem βεβαιώσει, ut II. α, 254, 55: ἢ μέγα πένθος . . . ἢ κεν γηθῆσαι *Ποῖαμος, σχετλιαστικὸν καὶ θαυμαστικὸν τὸν σύνδεσμον* dicit Eustath. p. 114, 13. — Διαπορητικόν, ἀπορητικὸν vel ἀπορηματικὸν appellavere in simplici interrogatione Etym. M. II. ι, 339—41: ἢ οὐχ Ἑλένης ἔνεκ' ἠὲκόμοιο; ἢ μῦνοι φιλέουσ' ἀλόχους μερόπων ἀνθρώπων Ἀτρεΐδαι; Od. γ, 251 ἢ οὐκ Ἄργεος ἦεν Ἀχαιοῦ, nec aliter in hoc loco mentem Telemachi cepit Nestor, v. 255: ἢ τοι μὲν τάδε καὶ τὸς οἶται ὥς περ ἐτύχθη. In hoc ἀπορηματικῷ Hesych. p. 1607 l. 12 s. v. ἦε formam προπερισπωμένην ἦε agnoscit: *περισπωμένης δὲ (προτέρως συλλαβῆς) ἀπορηματικὸς ἔσται σύνδεσμος* (Od. δ, 372) ἦε (scr. ἦε) *ἐκὼν μεθε-* *εις, ubi scr. μεθεις, quod I. Bekk. II. ζ, 523 reposuit.*

His subjungere solent ἢ illud, quod pro ἔφη dictum accipiebatur, addita nota ap. Etym. M.: καὶ σεσημειώται Ἀρίσταρχος, ὅτι δ μὲν Ὅμηρος αἰεὶ ἐπὶ προειρημένοις λόγοις ἐπιφέρει τὸ ἦ τὸ δηλοῦν ἔφη, δ δὲ Πλάτων μετ' αὐτὸ ἐπιφέρει τὸν λόγον, nempe in formula ἢ δ' ὅς idque doctius explicant Ὅμηρον ἐπιμερισμοὶ p. 190 l. 12 usque ad p. 191 l. 6. Hos igitur non latuit non ἦ, sed φῆ dici, si subjungatur oratio, ad quam pertinet. II. β, 37: φῆ γὰρ ὄγ' αἰρήσειν Ποῖαμον πόλιν. Od. δ, 504: φῆ ῥ' ἀέκητι θεῶν φνυγεῖν (scr. φνυγεῖν) μέγα λαῖτμα θαλάσσης, quo clarius etiam patet, non esse

hoc ῥῆμα, sed esse βεβαίωσιν, ut Il. α, 76: ἦ τοι ὃ γ' ὥς εἰπὼν κατ' ἄρ' ἔξετο, et credas, crebro formulae usu factum esse, ut εἶπε supprimeretur, quaecunque scriptorum Homero recentiorum opinio et usus fuerit. Multa enim in horum vel antiquiorum dictionem ex Homeri usu male intellecto translata sunt.

Formam alteram ἦ, ἥ ἐ item triplici sensu dici statuebat Herodianus l. l.: βαρυνόμενος δέ ἐστι διαζευκτικός, παραδιαζευκτικός (quem ὑποδιαζευκτικὸν Choeroboscus dixit) καὶ διαπορητικός. Differentiam utriusque διαζεύξεως explicant inter alios Ἐπιμερ. p. 189 l. 8 seqq.: ὁ μὲν διαζευκτικὸς τὸ ἕτερον μόνον τῶν ὑποκειμένων αἰρεῖται, τὸ δὲ ἕτερον ἀναιρεῖται, et Herodianus: ὁ τὰ ἐναντία τῇ συντάξει (quae sibi opponuntur) διστῶν, Il. β, 252 ἦ εὖ ἥ ἐ κακῶς νοστήσομεν, item Il. ζ, 164: τεθναίης, ὃ Προῖτ', ἦ κάκταν Βελλεροφόντην, in quibus alterum altero tollitur. Contra ὑποδιαζευκτικός ὁ διάφορα πράγματα τιθεῖς καὶ μηδ' ἕτερον ἐν τῇ αἰτήσει διαίρων. Item Ἐπιμερισμ. παραδιαζευκτικός καὶ ἀμφοτέρω δύνανται παραλαμβάνειν, et Apollonius Alex. p. 485 l. 20 eodem nomine usus Il. ξ, 108: νῦν δ' εἴη, ὅς τῆς δέ γ' ἀμείνονα μῆτιν ἐνίσποι, ἦ νέος ἥ παλαιός, quae explicat Apoll.: καὶν νέος εἰσηγῆται, καὶν παλαιός παραδέξομαι. Quodsi διαζευκτικῷ et παραδιαζευκτικῷ tertium addebant genus ἀπορητικόν, cui jam in altera forma ἦ locum dederant, factum est hoc propterea, quia speciem illam, qua ἦ interrogationi subjungitur nec tamen cum ea nexum est, ut Il. α, 202 τίπτε' αὐτ', αἰγίοχοιο Διὸς τέκος, εἰλήλουθας; ἦ ἵνα ὕβριν ἴδῃ Ἀγαμέμνωνος Ἀτρεΐδαο; huc referebant, ἦ acuentes, idque usque ad Wolfium valuit et Godofr. Hermannum, qui in disput. de pleonasmo et ellipsi serm. gr. 185 ἦ in his pro fere (wohl) poni putat; sed optimo, ut monuimus, jure sustulit I. Bekkerus.

His adjunxere ἦ συναπτικὸν pro εἰ, ut arbitrantur, adhibitum

II. γ, 214: ἐπεὶ οὐ πολὺ μύθος οὐδ' ἀφαιματοεπὴς ἢ καὶ γένει ὕστερος ἦεν. Ad haec Etym. M.: ἢ ἀντὶ τοῦ ἐὰν καὶ τῷ γένει. οὕτω καὶ τὸ ἢ τοιόσδε ἐὼν. Locus est II. χ, 420 ubi melius I. Bekkerus ἢ τοιόσδε ἐὼν . . . γυναῖκ' εὐεῖδε' ἀνῆγες. Scribendum autem ἢ τοῖτος δὴ ἐὼν, cui II. ω, 376 οἶος δὴ, II. ρ, 587 οἶον δὴ respondet, coll. II. φ, 57. Eadem forma admittenda in priori loco ἢ καὶ γένει i. e. „et erat sane“ pro „quamquam“, quod ipsum asseverantis est. Idem vir praeclarus in cens. Wolfiana p. 115 ἢ pro εἰ scripsit in interrogationibus, quae post dicendi, sciendi, cognoscendi verba inferuntur, si συναπτικὴ erat oratio, Od. π, 137: κατὰλεξον, ἢ . . . ἐλθω, coll. II. θ, 111; idem reduxit si διαζευκτικὴ Od. δ, 487. κατὰλεξον, εἰ πάντες . . . ἦέ τις. II. δ, . . . οὐκ οἶδ' εἴ τις . . . ἦέ καὶ. II. β, 367. γινώσκει δ', εἰ . . . ἢ ἀνδρῶν κακότητι, cf. II. ζ, 367, χ, 244. In his igitur ἢ proposuit. Nec sane est, quare in talibus εἰ servetur, cum disjunctio orationis in eis non minus aperta sit quam post μερμήριξεν II. α, 190, Od. ζ, 142, ubi ἢ . . . ἢ antiqua fide traditum, coll. Od. ρ, 236, item post πειρήσομαι Od. ι, 175, post φράζω Od. ο, 168, cumque alii reperiantur loci similes, quae εἰ ne admittunt quidem Od. α, 175 ὅσος εὖ εἰδῶ, ἦέ νέον μεθέπεις ἢ καὶ πατρῷός ἐσσι ξείνος, coll. II. ε, 86. κ, 309, 10. μ, 328. ν, 327. π, 713, 14. ρ, 180, 81.

His jam consentaneum erat ἦτε pro εἶτε inferri II. β, 349: γινώμεναι, εἶτε ψεῦδος ὑπόσχεσις ἦέ καὶ οὐκ, et utrique membro II. α, 65 ὅς κ' εἴποι . . . εἶτ' ἔρ' ὅγ' . . . εἶθ' . . . coll. II. μ, 239, quod jam traditum fuit II. λ, 410. ἦτ' ἐβλήτ' ἦτ' ἐβαλλ' ἄλλον, coll. II. ρ, 92. Neque hoc improbable, quod I. Bekkerus statuit, ἦ et εἰ esse tantum diversas ejusdem voculae formas, tam propter rationes, quas l. l. affert, quam ob formas ἦν et ἐὰν, quae vix ex εἰ—ἄν coalescere potuerunt, optime ex εἰ ἄν, unde concludas, priscam illud εἰ

utriusque vocis radicem esse omnesque et diversas formas εἰ, ῥ, ῥε, ῥ, ῥε, ῥν, εἰν ex eadem verbi substantivi radice progerminasse.

Aperta autem est in his omnibus priscae atque genuinae orationis ad asseverationem propensae indoles et natura, tum cum Homeri carmina perscriberentur, nondum prorsus evanita, unde jure arbitror L. Bekkerum egisse, quod formae circumflexae hac quoque ex parte campum liberiores reddidit, quamquam neque satis sibi constiterit, neque ad ultimos terminos progressus fuerit. Posteaquam enim Il. α, 65 μ, 229 εἶτε . . . εἶτε cum ῥτε . . . ῥτε permutandas judicaverat in censura Wolf. I. I., orthographiam a veteribus traditam in editione Homeri utriusque loco reliquit neque in prioris disjunctionis membro sibi constat, dum juxta formam οὐκ οἶδ' ῥ . . . ῥε, quae est Od. η, 712 coll. Il. ζ, 342, priscam orthographiam εἰ servavit Od, ϙ, 308: οὐ σάφα οἶδα, εἰ δὴ καὶ ταχὺς ἔσσε . . . ῥ αὖτως, veritus, ni fallor, ῥ δὴ Homero inferre, cujus juncturae nullum apud poetam vestigium. Hoc ipsum tamen argumento est, non fuisse velut media via subsistendum, sed scribendum ῥ δὴ . . . ῥ idemque in reliquis, non excepto ῥτε . . . ῥτε quamquam hic quoque cautiore judicabant, intra fixos ab antiquis orthographiae homericæ limites esse subsistendum, utcumque accuratior rerum notitia male positos esse aperuerit.

Ex tribus igitur, quae Herodianus distinxit particulae ῥ generibus, unum tantum, nempe duplex illud διαξεντικὸν et ὑποδιαξεντικὸν idque iis tantum locis relinquitur, qui ad interrogationes vel dubitationes non spectant. Eodem igitur in fine hujus examinis de veterum opinione in hac re delati sumus quo nos antea ratio et dictionis indoles duxerant. Accedit tamen novum, quod, ut supra monuimus, διασαφητικὸν dixere Stoici. Est hoc ille ipse ῥ σύνδεσμος, qui in συζητικὸν abiit. Causam illius appellationis indicat Apollonius p. 487. l. 23 ἔστι (καὶ τοῦ) τη διαφορὰ τοῦ ῥ συνδέσμου ῥ τις καλεῖται διασαφητικὴ τοῦ μὲν γὰρ προτέρου ὑπαρξιν διασαφεῖ, τοῦ δὲ ἐπιφερομένου ἀναίρεσιν.

Similia ap. E. M. p. 415, 27: τῶν δύο προθέντων, τὸ ἐν αἰρεῖται, οἶον ἐν γῇ πένεσθαι (add. μᾶλλον) ἢ πλουτοῦντα πλεῖν et l. 53: ἔθως δὲ τοῖς διασαφητικοῖς συνδέσμοις δύο πραγμάτων προκειμένων τοῦ μὲν ἐνὸς ποιῆσθαι αἴρεσιν, τοῦ δὲ ἑτέρου ἀποβολήν. Exemplo plerumque utuntur Il. α, 112 βούλομ' ἐγὼ λαὸν σὸον ἔμμεναι ἢ ἀπολέσθαι. Miro errore ad hunc versum notat E. M.: δηλοῖ δὲ (nempe ἦ) καὶ τὸν (nempe σύνδεσμον) καὶ, ὥς τὸ βούλομαι κ. τ. λ., ut ἢ ἀπολέσθαι sit καὶ ἀπολέσθαι ἐμέ, nisi voluerit ἦ esse pro εἰ καὶ haecque lectio ei restituenda sit. Quid vero si illato comparativo aperta sit comparatio? Respondet Apollonius l. l., τὸ ἐπιτακτικὸν ἐπὶ ῥῶμα (μᾶλλον) si inferatur, fieri hoc εἰς ἐπίτασιν. Non igitur tam necessarium quam utile ad διασαφητικὸν illud distinctius judicandum, et sane vel praecedente comparativo μᾶλλον infertur, ut in illo Il. ω, 243 ῥῆττεροι γὰρ μᾶλλον.

Diversam a veteribus grammaticis rationem structurae explicandae iniit G. Hermannus in Diss. de pleon. et ellipsi p. 185. Is perspexit ἦ nihil aliud esse quam ἦ, quod proprie *profecto* significet. Addit tamen, hinc cum accentu leniter deflexisse significationem, ut indicaret *an forte* ut in illis ἦ ἵνα ἱβρον ἰδῇ, et ad dubitantis interrogationis significationem traductam esse, deinde etiam ad alias formulas, ut πότερον . . ἦ, manifesto errore; non enim animadvertit, his quoque vim genuinam asseverationis apud Homerum mansisse. Hinc eo usque delapsus est, ut Il. γ, 486: ἦ τοι βέλτερόν ἐστι κατ' οὐρεα θῆρας ἐναίρειν ἀγροτέρας τ' ἐλάφους ἢ κρείσσοσιν ἱεῖ μάχεσθαι, sic explicet: „Melius sane est, feras occidere: *an forte* dimicare cum fortibus melius est? quod sensui illius loci prorsus contrarium. Non enim diceretur, quam re melius esset feras occidere, et si sequentia etiam post interrogationis, quam Hermannus posuit, formam ad comparisonem referre velles, ne suspicari quidem hoc potuit

Juno, esse hanc, quam indicat Dianae mentem, nempe pugnam cum fortioribus praeferendam venationis laboribus.

Nec tamen prorsus deserendam putem veterum grammaticorum sententiam, quae vera est, quatenus rem ad disjunctionem revocant, falsa autem quoad alterum disjunctionis membrum quod ad *ἐντασιν* vel, ut Stoici loquebantur, ad *σαφήνειαν* solam revocant. Duplex illud disjunctionis genus, quod veteres *διαζευκτικὸν* et *ὑποδιαζευκτικὸν* appellavere et in his, quae ad comparisonem spectant, observare licet. In hac enim, quae juxta ponuntur per *ἢ*, ex *βεβαιωτικῇ* ἢ tenuato, sententiae aut ita sunt comparatae, ut utraque enunciata aequali modo valeat aut ita, ut altera alteri praeferri debeat. Prioris seu *παρδιαζευκτικοῦ* generis est Od. α, 164 πάντες κ' ἀρησάιατ' ἐλαφρότεροι πόδας εἶναι ἢ ἀφνειότεροι χρυσοῖο τε ἑσθιήτορες τε, quae Apollonius p. 434 l. 30 ita explicari posse putat: εὐχονται ταχεῖς γενέσθαι (potius celeriores quam nunc sunt) ἢ ἵνα (ἀποφύγωσιν) Ὀδυσσεά ἢ ἄγαν πλούσιοι (potius πλουσιώτεροι), ἵνα πείσωσι (αὐτόν). Praefert quidem formam alteram Apollonius: μᾶλλον γὰρ εὐχονται γενέσθαι (ταχεῖς ἢ περ) ἄγαν πλούσιοι. Sed falso. Inest enim ironia, non esse eos satis celeres, ut effugere Ulyssem, neque satis opulentos, ut se ab eo redimere possint. Transit hic rerum aequali vi juxta positarum usus ad Atticos Soph. Aj. 966 ἐμοὶ πικρὸς τέθνηκεν ἢ κείνοις γλυκὺς, αὐτῷ δὲ τερπνός, ubi vel quod seorsum subjungitur, αὐτῷ δὲ τερπνός, monstrat, ἐμοὶ πικρὸς ἢ κείνοις γλυκὺς juxta vel ἐκ παραλλήλου poni, quae si ad *βεβαίωσιν* revocantur, sunt ἢ πικρὸς ἐμοὶ, ἢ κείνοις γλυκὺς, ita ut evilescente asseveratione aequabilitatis inter utrumque membrum notio relinquatur. Non igitur neque εἰ cum P. Emsleio neque ἢ cum Schneidewinio legendum, neque cum Guil. Nitzschio ad Plat. Jon. p. 69 vertendum: „mihi acerba sive illis dulcis eius mors acciderit, ipsi vero felix fuit“, quae prorsus a poetae mente aberrant. Si latina his

conferas; vertendum erit: mihi *tam* acerba, *quam* dulcis illis haec mors contigit, ipsi autem *grata*.

Contra si duarum rerum, quae ponuntur, altera eligi cogitur, altera posthaberi, non hoc ad *σαφήνειαν* potest referri, sed inest alterius rei prae altera optio per *ῥῆμα* expressa, eadem ratione, quae in nominibus simili modo sibi oppositis obtinet et genitivo exprimitur, cujus vice particula disjunctiva fungitur, Il. α, 111 οὔνεκ' ἐγὼ κούρης Χρυσσηΐδος ἀγλαΐ' ἄποινα οὐκ ἔθελον δέξασθαι. Frustra enim G. Hermannus l. l. p. 143 ab his et similibus permutationis notionem remove studet, quam tamen ipse in simili Od. λ, 327 ἡ χρυσὸν φίλου ἀνδρὸς ἐδέξατο τιμῆντα agnoscit. Est igitur βούλομ' ἐγὼ λαὸν σὸν ἔμμεναι ἢ ἀπολέσθαι, si ad recentiore infinitivorum per articulos flexionem referas, idem, quod ἀντὶ τοῦ ἀπολέσθαι αὐτόν. Ex hoc fonte omnis ille usus homericus *συγκρίσεως* fluxit, quae, si accuratius spectatur, ἀμοιβή vel αἵρεσις potius quam σύγκρισις est, quamquam permutationis ea est indoles, ut ei comparationis notionem subesse statuere debeamus. Eligimus enim ex duabus rebus eam, quam aliqua ex caussa meliorem aut nobis utiliore iudicamus, et optio si datur inter plures, αἵρεσις ubique προαίρεσις est. Apud Homerum ejus generis sunt praeter Il. α, 117, quod posuimus, βούλομ' ἐγὼ κ. τ. λ. (coll. Il. θ, 246) Od. λ, 489 βουλομένην κ' . . . θητενέμεν ἄλλῳ . . . ἢ πᾶσιν νεκύεσσι καταφθιμένοισιν ἀνάσσειν, Od. μ, 350 βούλομ' ἔπαξ . . . θυμὸν ὀλέσσαι ἢ δηθὰ στρεύνεσθαι, Od. ρ, 81 αὐτὸν ἔχοντά σε βούλομ' ἐπανρῆμεν ἢ τινα τῶνδε, et addito πολὺ Il. ρ, 331 ἡμῖν δὲ Ζεὺς μὲν πολὺ βούλεται ἢ Δαναοῖσιν νίκην, unde patet, Il. α, 112 ἐπεὶ πολὺ βούλομαι αὐτὴν οἴχοι ἔχειν dici intellecto ex praecedd. ἢ ἄποινα δέχεσθαι vel ἀντὶ τῶν ἀποίνων. His si βέλτερον, ἄμεινον, μᾶλλον, χρεῖττον similia injiciuntur, accuratius tantum optio vel comparatio indicatur. Fit idem addita praepositione πρὸ Il. α, 113 καὶ γάρ· ῥα Κλυταιμνήστρης προβέβουλα, et interjecta

caussa Il. γ, 41 καί κε τὸ βουλοίμην, καί κεν πολὺ κέρδιον ἦεν, ἢ οὕτω λῶβην τ' ἔμεναι καὶ ὑπόψιον ἄλλων, ubi καί κεν πολὺ κέρδιον ἦεν extra reliquorum structuram ponuntur, cohaeret enim καί κε τὸ βουλοίμην ἢ οὕτω κ. τ. λ. Eadem comparationis ratio Od. τ, 265 καὶ γάρ τις τ' ἄλλοιόν ὀδύρεται ἄνδρ' ὀλέσασα . . ἢ Ὀδυσῆ', in quo istud ἄλλοιόν Homero ἄπαξ λεγόμενον est et recentioribus relinquendum. Scr. καὶ γάρ τις τε καὶ ἄλλον.

Sed tempus est ut finem hujus disquisitionis, quatenus ad ἦ spectat, faciamus cujus ambitum excusatum habebit, qui reputaverit, nihil tam variis et controversis opinionibus et sententiis actum esse quam harum, de quibus tractavimus, particularum ἦ, ἦε, ἦ, ἦε originem, indolem et significationem, ut putabant, diversissimam. Quodsi ex eis, quae exposuimus, manifestum est, diversas illas et formas et significationes revocari debere ad pristinum ἦ i. e. ad βεβαιωτικὸν σύνδεσμον seu potius ἐπιρρώγημα, et singulas species ex vi affirmationis cum successu temporis attenuata fluxisse, operae nos pretium egisse his paginis putabimus.

5.

De usu particularum μὲν, δὲ et τοι.

Supra monuimus, μὲν in μὲν hocque in μὰν augescere, si pro disjunctione orationis, quae animum attentum reddit, affirmatio et obtestatio inferuntur. At vero robustior illa particulae inhibitivae forma non tot quot expectes locos in Homericis occupat, non raro in obtestationis formam μὰν aucta, saepe etiam sub priscae orthographiae specie μὲν latens. De his breviter agetur.

Μὴν cum *μὲν* hoc habet commune, ut nonquam initio sententiae ponatur, post verbum vero eodem modo, quo *δὲ*, inferatur, II. α, 302 ἄγε μὴν πείρησαι juxta ἄγε δὲ II. α, 62, ε, 718 al. Hic tamen locus cum solus sit, scribendum erit *μὰν*, ut est II. ε, 765 ἄγρει μὰν οἱ ἔπορσον coll. η, 459. — ἔσται μὰν II. θ, 373. — ζῶειν μὰν ἔτι φησὶ Μενόιτιον II. π, 14. — Porro *μὴν* invenitur cum particulis *ἦ*, *καὶ*, *οὐ* juncta II. β, 291 ἦ μὴν καὶ πόνος ἐστίν. — II. ι, 58 ἦ μὴν καὶ νέος ἐσσί, juxta ἦ μὰν αὐτ' ἀγορᾷ νικᾷς, γέρον. — II. β, 370 coll. v. 354, ρ, 429, 448 et ἦ δὲ μὰν II. ρ, 538. — Καὶ μὴν II. τ, 45 καὶ μὴν οἱ τότε γ' εἰς ἀγορὴν ἴσαν coll. ψ, 410 καὶ μὴν τετελεσμένον ἔσται, coll. Od. π, 440. — II. λ, 582 καὶ μὴν Τάνταλον εἰσεῖδον coll. 592. — Καὶ μὰν non occurrit. — Οὐ μὴν Od. ρ, 381 Ἀντίνο', οὐ μὴν καλὰ καὶ ἐσθλὸς ἐὼν ἀγορεύεις reponendum et II. v, 339 οὐ μὴν γὰρ τίς σ' ἄλλος Ἀχαιῶν ἐξαναρίξει juxta οὐ μὰν II. δ, 512, ε, 895, μ, 318, ν, 414, ξ, 454, ο, 16, 508, ρ, 41, 415, ψ, 441 et bis in Odyssea λ, 344, ρ, 470. Plura in his sunt quae, cum simplicem asseverationem habeant, *μὴν* requirunt, ut. II. ο, 508 οὐ μὰν ἐς γε χορὸν κέλετ' ἐλθόμεν, cui ex Vindob. *μὴν* reddendum. — *Μὴ μὴν* non occurrit, sed *μὴ μὰν* II. θ, 512 ο, 476, 508 χ, 304. Porro *μὰν* brevi et objecto *ν* in obtestando et jurando post *ναὶ* et *οὐ*. II. α, 234 ναὶ μὰ τόδε σκηπτρον. — Οὐ post *μὰ* repetita post plures voces interjectas in negatione II. α, 86 οὐ μὰ τὸν Ἀπόλλωνα . . . οὔτις. — II. ψ, 43 οὐ μὰ Ζῆν' . . . οὐ θέμις. — Od. v, 339 οὐ μὰ Ζῆν' . . . οὐ τι διατρέβω. — Si post *ναὶ* longa requiritur syllaba, *δὲ* ponitur pro *μὰ* in sola hac formula: *ναὶ δὲ τοῦτό γε* vel *ταῦτά γε* subjuncto vocativo, γέρον, τέκος, θεά al. II. θ, 146 κ, 169 σ, 128 ψ, 626 ω, 379. — Od. δ, 266 σ, 170, ν, 37 χ, 486.

Mirum autem, quod in tam crebro affirmationis apud poetam usu junctura *ἦ μὴν* bis tantum, ut vidimus, occurrit, item paucis locis

καὶ μὴν, οὐ μὴν. Quo arctiores autem termini huic particulae fixi sunt, tanto latius subjunctivae μὲν usus et in eos quoque locos extenditur, qui nihil subjunctivi vel disjunctivi habent.

Ut ab ἡ μὲν incipiamus, ex quo, ut monuimus, ἡμὲν ortum est, scholiasta Venetus ad Il. α, 77 seu potius Ἰλιάκῃς προσωδίας Herodiani epitomator in γν. ἡ μὲν μοι πρόφρων ἔπessin καὶ χερσὶν ἀρήξουσιν. ἡ γὰρ ὄτομαι asseverationem quidem agnoscit — dicit enim, ἡ μὲν seu ἡμὲν, quae ejus τόνωσις est, ἀντὶ τοῦ ἡμὴν poni — sed intactum relinquit μὲν. ἔστι δὲ, inquiens, „ἐπίρρημα ὀρκικόν διὸ βαρύνομεν τὸν ἡ, εἰ γὰρ περισπῶμεν, ἔσται βεβαιωτικόν. Mira sane ratio obtestationem et affirmationem ita distinguendi, ut illi, quae fortior est affirmatio, βεβαιωτικὸν σύνδεσμον eripias et disjunctionem μὲν inferas, cui nihil prorsus cum illa commune est in eo praesertim loco, qui disjunctionem ne admittit quidem. Originem is error habet ex iis locis, in quibus particulae illae ὀρκικαὶ metro videbantur defendi, ut Il. ξ, 275 ἡ μὲν ἐμοὶ . . . δώσειν, quod scribendum etiam Il. χ, 233 ἡ μὲν μοι coll. ω, 749, 763 Od. ν, 425 ξ, 281. Nec aliter se habent Od. θ, 384 ἡμὲν ἀπείλησας . . . ἡδ' ἄρ' ἔτοίμα. Hi igitur non animadverterunt, in his et similibus longam vocalem eadem vi rhythmica frangi, qua id fieri solet in ἀργέτι δημῶ et ἀργῆτι κεραυνῶ et in formis conjunctivis verborum, quae η atque ω, si rhythmus id postulat, in ε et ο minuunt, non excepto ω circumflexo, ut alibi demonstravimus, unde εἰδῶμεν in εἰδόμεν abiit, quod ejus necessitatis ignari εἰδομεν scripsere grammatici.

Statuendum igitur, in his μὲν revera μὴν esse idque reponendum esse, si abest subjunctio, contra adest asseveratio sive simplex sive in obtestationem aucta. Hinc corrigendi ἡ μὲν δὴ μάλα Il. γ, 430 ἡ μὲν δὴ πρὶν γ' coll. Il. η, 97 ι, 348 π, 236, 362 χ, 239 Od. δ, 33 ι, 29 ξ, 216 ω, 416, qui omnes loci disjunctione carent.

His accedunt Il. ρ, 529 ἤδη μὲν καὶ ὅς μάλ᾽ αἰνήπιός ἐστι Γνοίη, quae apertam et solam habent asseverationem et scr. ἢ δὴ μὴν. Nec aliter se habet Il. η, 301, 2: ἤμιν . . . ἢδ' αὐτ' ἐν φιλότῃ, ubi falsa disjunctionis specie sublata scr. ἢ μὴν . . . ἢ δὴ αὐτ' cum synizesi ut in eo, quem supra posuimus, loco Od. θ, 383 ἤμιν ἀπείλησαν . . . ἢδ' ἄρ' ἐτοῖμα, quod scribendum erit ἢ μὴν (i. e. μὴν) . . . ἢ δὴ ἐτοῖμα. Particula ἄρ' sinceræ dictionis ignorantia intrusa fuit. Ut in his affirmativæ, ita in aliis negativæ affirmationi μὴν pro μὲν reddenda, οὐ μὲν Il. θ, 238 οὐ μὲν δὴ ποτέ γημι. Il. θ, 294 οὐ μὲν τοι coll. φ, 370 Od. η, 159 σ, 23 οὐ μὲν γὰρ φιλότῃ γ' ἐκέρθανον ubi fortior asseveratio aperta est, quam μὲν tollit; οὐ μὲν γὰρ τί σ' ὑποστρέψασθαι δῖω coll. Il. ε, 901 ζ, 124, 125. Metro defensae formae tennes Il. β, 703 οὐδὲ μὲν (i. e. οὐ δὲ μὴν) οὐδ' οἱ ἀναρχοὶ ἔσαν. Eodem modo Il. ψ, 311 τῶν δ' ἵπποι μὲν ἔασιν ἀφάρεροι, οὐδὲ μὲν αὐτοὶ Πλεῖονα ἔασιν ubi scrib. οὐ δὲ μὲν. Est enim pro οὐ δὲ μὴν, quod in οὐδὲ μὲν abiit. Il. ε, 893 τὴν μὲν ἐγὼ σπουδῇ δάμνημ' ἐπέσσω. Il. η, 357 Ἀντήνορ, σὺ μὲν οὐκέτ' ἐμοὶ φίλα. Nam quod sequitur εἰ δ' ἔτεόν δὴ nou facit disjunctionem.

Sed ulterius patent hujus confusionis termini. Non enim solum post ἢ atque οὐ, sed etiam in aliis particularum juncturis nec non post nomina et in disjunctionibus obtinet, quarum praecipua capita hic breviter ponamus.

Post ἀλλ' ἔτι Od. λ, 104 ἀλλ' ἔτι μὲν καὶ ὥς, quod eodem modo dictum est, quo ἀλλὰ μὴν apud recentiores. Il. λ, 828 ἀλλ' ἐμὲ μὲν σὺ σάωσον, ubi nulla prorsus disjunctio. Γέ. Il. σ, 380 πάρος γε μὲν οὐτι θαμῖς, ω, 642 πάρος γε μὲν οὐτι πεπάρσμεν ubi scrib. πέπασμαι. Nec aliter se habet μὲν succedentibus δὴ et τοί, quae asseverationem manifestam reddunt. Il. ω, 660 εἰ μὲν

δὴ μ' ἐθέλεις τελέσαι τάφον . . . ὧδέ κε μοι μοι ῥέξας κ. τ. λ. ubi et subjunctio per δὲ inferenda deest, et detrahitur aliquid de vi verborum Priami, si in tali statu eum disjunctivae particulae usum exhibeas cum tamen ne adsit quidem disjunctio. Nec aliter Il. λ, 138 εἰ μὲν δὴ Ἀντιμάχοιο δαίφρονος νῆες ἐστόν . . . Νῦν μὲν δὴ τοῦ πατρὸς ἀεικέα τίσετε λῶβην, ejus loci utraque in sententia et robustior dictio et subjunctionis absentia duplicem μὴν requirunt. Hic illic invenias quidem δὲ particulis μὲν δὴ subjunctum ut Od. ζ, 243 πρόσθεν μὲν γάρ δὴ μοι ἀεικέλιος δόατ' εἶναι, νῦν δὲ θεοῖσιν ἔοικε, adest tamen et in his asseveratio fortior, nec quidquam impedit, quominus post eam δὲ orationi inferatur. — Il. α, 540 Νημερτὲς μὲν δὴ μοι ὑπόσχεο. Quis vero in tali precum ἐνεργείᾳ subjunctivam toleret? — Μέν τοι quod supra post οὐ removimus etiam absque negatione removendum apparet Il. δ, 441 μάλα μὲν τοι ἐγὼ Od. δ, 411 πῶκας μὲν τοι πρῶτον.

Non meliori jure post pronomina extra disjunctionis terminos aut infertur aut antiquitus illata relinquitur μὲν Il. ν, 47 Αἶαντε σφῶ μὲν σαώσετε. Hic Apollonius κε praebet, et scr. μὴν κε. Post justa sequitur disjunctio μὲν . . . δέ νν. 49, 52. — Il. δ, 341 σφῶϊν μὲν τ' ἐπέοικε scr. μὴν ἐπέοικε. Od. ξ, 508 ὦ γέρον, αἶνος μὲν τοι ἀμύμων, coll. Od. ω, 321 κείνος μὲν τοι ὅδ' αὐτὸς ἐγὼ et Od. φ, 207. — Il. β, 145 τὰ μὲν τ' Εὐρὸς τε Νότος τε, in quo loco orthographiae μὴν ignorantia tertiam particulam τε sinceræ orationi obtrudit. Contra recte se habet Il. σ, 131 τὰ μὲν (ἔντεα) κορυθαίολος Ἐκτωρ Αὐτὸς ἔχων ὥμοισιν ἀγάλλεται, οὐδὲ ἔφημι Διὸς ἐπαγλαΐεσθαι. Sed in antithesi scr. οὐδὲ ἔ. Hinc pendent guomica Il. ο, 203 στρεχταὶ μὲν τε φρένες ἐσθλῶν, ubi scr. μὴν τοι φρένες, nec minus Il. φ, 464, 466 ἄλλοτε μὲν τε λαφλεγέες τελέθουσιν . . . ἄλλοτε δὲ φθινύθουσιν. Inest quidem disjunctio, ut Od. λ, 303 ἄλλοτε μὲν ἰώσους' ἐτεργήμεροι, ἄλλοτε δ' αὖτε, sed cum asse-

veratione τοὶ conjuncta; nam τε post μὲν injectum mera est dictionis scabrities. Nec causa, quare ἄλλοτε in antiquo aevo coaluisse statuas, ortum ex ἄλλ' ὅτε, et in has voculas solvendum. Nimirum ἄλλ' ὅτε idem est quod recentiorum ἔσθ' ὅτε. Scribendum igitur in priore loco ἄλλ' ὅτε μὴν τοι . . . ἄλλ' ὅτε δῆ. Posterioris disjunctio simplex.

Expediōra sunt quae ad usum particulae δῆ pertinent, cujus vis cohibendi et ligandi in eo cernitur, ut animi attentionem in vocabulo aut sententia aut denique in sententiarum ligamine retineat eoque vim ejus augeat. Hoc quia saepe cum respectu ad tempus fit inde particulae vim temporalem non raro tribui vidimus. Insertur autem post nomina substantiva, Il. β, 340 ἐν πυρὶ δῆ βουλάτ τε (scr. κε) γενοίαιτο. Il. δ, 150 γῆραϊ δῆ πολέμοιο πεπαιυμένοι. Od. ι, 94 Δῆλῳ δῆ ποτε τοῖον, cui cognata sunt quae post vocativum illata sententiam inchoant et corroborant Il. ο, 437 Τεύχερε πέπον δῆ νῶϊν ἀπέκτατο πιστὸς ἱταῖρος. — Il. τ, 342 τέκνον ἐμὸν δῆ πάμπαν ἀποίχαι. Post nom. adj. posita Il. σ, 95 ὠκύμορος δῆ μοι, τέκος, ἔσσεαι. Od. ο, 451, κερδαλέον δῆ τοῖον. Il. χ, 296 ἄλλοισιν δῆ ταῦτ' ἐπιτέλλεο. Od. ξ, 406 πρόφρων κεν δῆ ἔπειτα. Post comparativa Il. ω, 443 ῥῆϊτερον . . δῆ ἔσσεσθαι. Il. ω, 443 — Post superlat. Il. α, 260 κάρτιστοι δῆ κείνοι. Il. α, 266. Post adverbia Il. τ, 401 ἄλλως δῆ. — Il. ν, 776 ἄλλοτε δῆ ποτε. — Il. τ, 401 ἄλλως δῆ. — Od. ν, 357 εἰ δῆ. — Il. τ, 85 πολλάκι δῆ. — Il. χ, 403 ἐγγὺς δῆ τι κακόν. — Il. μ, 233 εἰ δ' ἔτεόν δῆ. — Od. θ, 487 ἔσοχα δῆ Od. θ, 487. — Il. α, 251 τάχα δῆ, et accedente alia particula Od. ρ, 413 τάχα δῆ καί. Od. ο, 486 ἦ μάλα δῆ. Od. γ, 352 οὐ θῆν δῆ. Post numerale Il. β, 134 ἔννεα δῆ βεβῆασι Διὸς μεγάλου (scr. μεγάλοι) ἐνιαυτοί. — Post pronomina Il. η, 281 τό γε δῆ καὶ ἴδμεν ἅπαντες. Il. ν, 776 τοῖτο δῆ οἴκιστον. Il. β, 350 τὰ δῆ νῦν, Od. λ, 222 κείνον δῆ κάλλιστον — Post pronom. rel. Il. β, 117

ὅς δὴ πολλῶν. Il. υ, 233 ὅς δὴ κάλλιστος. — Il. α, 388 ὃ δὴ coll. Il. π, 511. — Od. ο, 404 ὅς τις δὴ. — Il. α, 6 ἐξ οὗ δὴ. Od. η, 212 ὅσα . . γε δὴ coll. ξ, 198. Il. ω, 376 οἷος δὴ σὺ δέμας. — Il. ρ, 587 οἶον δὴ coll. Il. φ 57 Il. φ, 442 ὅσα δὴ. — Il. γ, 317 δῖπότερος δὴ et interjecto περ Il. μ, 256 τοῦ περ δὴ coll. ο, 707. Post *pronom. adverb.* Il. α, 138, 179 οὕτω δὴ. — Od. α, 32, δ, 333 ρ, 124 οἶον δὴ — Il. χ, 185 ἔρξον, ὅπη δὴ τοι νόος ἐκλετο. — Il. ο, 46 τῇ ἔμεν . . . ἣ κεν δὴ σὺ . . . ἡγεμονεύης. — Post *interrogativa* Il. χ, 185, Od. ι, 204 ποῦ δὴ νῦν γε. Il. β, 339 πῇ δὴ — Il. σ, 364 πῶς δὴ ἔγωγ' — Hinc Il. φ, 481 πῶς δὲ σὺ vocalem tenuatam habebit pro δὴ. — Od. π, 461 τί δὴ κλέος — Od. ρ, 382 τίς γὰρ δὴ — Il. φ, 436 τίη δὴ i. e. τί ἦ δὴ — Eadem vi post *verba* infertur Il. φ, 472 φεύγεις δὴ, Ἐκάργε Od. β, 221 νοστήσας δὴ ἔπειτα. Od. θ, 128 ἰδυεν δὴ Μενέλαε. Post *imperativos* Il. α, 62 ἀλλ' ἄγε δὴ, coll. γ, 441 ε, 718 φ, 60, 221. Od. μ, 102. — Il. ζ, 460 δότε δὴ — Od. β, 229 κέκλυτε δὴ νῦν μὲν Ἰθακῆσιοι (scr. μήν). Il. υ, 115 φράζεσθον δὴ σφῶϊ et post *infinit.* vi imperandi Od. ο, 292 φράζεσθαι δὴ ἔπειτα.

Particulae quibus eadem vi, qua nominibus et verbis δὴ subjungitur, primum affirmativae et negativae sunt: ἦ δὴ, ἦδη, ἦ μάλα de quibus actum est supra, porro ναὶ Il. α, 293 ναὶ δὴ ταῦτά γε πάντα coll. Il. σ, 128. Od. σ, 170, — οὐκ Il. γ, 52 οὐκ ἂν δὴ μείνειας Ἀρηΐφιλον Μενέλαον. — Il. σ, 8: μὴ δὴ μοι τελέσωσι θεοὶ κακά. — Il. χ, 455 δεῖδω μὴ δὴ μοι θρασὺν Ἐκτωρα . . πεδίονδε δέχται. — Il. ψ, 7 μὴ δὴ πω. Hae prisci usus reliquiae monstrant integras juncturas μὴ μήν, μὴ δὴ juxta μὴ μὲν et μὴ δέ fuisse, eodem modo quo οὐ μήν . . οὐ δὴ quae in οὐ μὲν . . οὐ δέ, non aliter ac ἦ μήν . . . ἦ δὴ, quae extenuato tono sub forma ἦ μὲν . . . ἦ δέ in ἦ μὲν . . . ἦ δέ conflata abierunt. Nemo autem haec levia habebit,

cui persuasum est, graecam syntaxin tunc demum intelligi posse, si ejus formae ad origines suas simplices illas sed vivaces revocatae et ex earum usu explicatae fuerint. His succedunt *consecutivae* et *inhibitivae*: ἄρα Il. μ, 321: ἐξ ἄρα δὴ τοι ἔπειτα et praecedente ἦ Il. 445 ἦ ἄρα δὴ, nec non inter ἦ . . . ἦδη Od. π, 462 ἦ δ' ἦδη. — Praecedente ἀτὰρ Il. ψ, 871 τόξον ἀτὰρ δὴ δῖστον ἔχεν πάλαι, ubi πάλαι, quod subjunctum est, eodem modo se habet et dictum fere est pro πάλαι δὴ vel potius δὴ πάλαι coll. Od. τ, 22 αἶ γὰρ δὴ ποτε. — Juncturam μὲν δὴ supra ab Homero removimus, contra δὲ δὴ bene se habet Od. β, 176 οἴχαδ' ἐλέεσθαι, τὰ δὲ δὴ νῦν πάντα τελεῖται. — Il. ρ, 460 ὁπὲ δὲ δὴ. — Il. π, 763 οἱ δὲ δὴ ἄλλοι coll. Il. θ, 30. χ, 300. In his enim subjunctionis per δὲ indicatae vis augetur accedente δὴ, quae affirmationem addit. — Porro causales et temporales voces diversis modis subjunctas habent has:

Eἰ, quae vocula accedente δὴ eodem fere modo vim auget, quo si accedente *quidem*. Il. α, 61: εἰ δὴ δμοῦ πόλεμος τε δαμῆ καὶ λοιμός Ἀχαιοῖς, coll. 294, 574. Il. μ, 79, 6, 120 et accedentibus aliis particulis Il. ο, 53. — Eἰ δὴ πον Od. ρ, 484. — Il. α, 399 εἰ ποτε δὴ. — Il. α, 39 εἰ ποτε δὴ . . . ἦ εἰ δὴ ποτε, unde clarum δὴ ποτε ad urgendam vim situ converso poni. — Ἐπεὶ Il. α, 235 ἐπεὶ δὴ πρῶτα. — Il. α, 293 ἐπὴν δὴ coll. ω, 405. — Od. ι, 131 ο, 389 ἐπεὶ ἄρ δὴ. — Od. ρ, 226 ἐπεὶ οἶν δὴ, — nec non γὰρ δὴ Il. β, 301 φ, 21, ὅτι δὴ Il. σ, 11 et Il. ξ, 112 οἶνεκα δὴ νῦν . . . τοῦνεκα δὴ νῦν. — Il. χ, 216 νῦν δὴ, coll. ω, 640. — Od. ρ, 217 νῦν μὲν δὴ μάλα πάγχυ, quod μὴν scribendum.

Reliquis temporalibus adnexa est his modis. Il. α, 432 οἱ δ' ὅτε δὴ coll. γ, 15 Il. γ, 209 ἀλλ' ὅτε δὴ coll. 212, 216 γ, 441 ξ, 433 π, 786. Accedente ὅρα Il. α, 493 ἀλλ' ὅτε δὴ ρ' coll. ν,

201, 264 ω, 31. — ὁπότε Il. σ, 115 ὁπότε κεν δὴ coll. Od. γ, 237 Il. φ, 340 ἀλλ' ὁπότε ἄν δὴ. — His accedunt causales particulae. Il. ξ, 112 οὖνεκα δὴ. — Il. ν, 409 οὖνεκα δὴ νῦν ... τοῦνεκα δὴ νῦν. — Denique copulam sequitur καὶ vel sola Il. α, 161 καὶ δὴ μοι γέρας, coll. β, 135 δ, 52 π, 424 Od. β, 315 κ, 30 vel aliis juncta Il. α, 92 καὶ τότε δὴ, praecedentibus καὶ δὴ. — Il. π, 816 καὶ γὰρ δὴ. — Il. ε, 898 καὶ κεν δὴ. — Il. η, 273 καὶ νῦν καὶ δὴ coll. ψ, 490; nec non particulam ὥς in votis auget Od. α, 251 ὥς δὴ ἔγωγε ὄφελον et in re declinanda, scilicet ac si Il. α, 110 ὥς δὴ τοῦδ' ἔνεκά σφιν Ἐκηβόλος ἄλγεα τεύχει, nec sine irrisione accedente ἔρα Il. σ, 75 ὥς ἔρα δὴ πρίν γ' εὖχεο.

Sunt tamen et aliae juncturae, in quibus δὴ reliquas particulas non sequitur, sed praecedit, si scilicet ejus vis ut in exemplo supra posito reliquis praevallet, aut non tam ad accedentem particulam quam ad sententiam, cujus pars est aut quam praecedit, augendam atque intendendam pertinet. Efficitur hoc, si locos, in quibus γὰρ δὴ et δὴ γὰρ, νῦν δὲ et δὴ νῦν junguntur inter se conferas. Od. ζ, 242 πρόσθεν μὲν γὰρ δὴ μοι Ἀεικέλιος δέειτ' εἶναι, νῦν δὲ θεοῖσιν ἔοικε. Γὰρ δὴ causam cum quadam asseveratione indicat; contra Il. ω, 351 δὴ γὰρ καὶ ἐπὶ κλέγας ἦλυθε γαῖαν temporis nocturni jamjam ingruentis indicationi inservit, quod in causa est, quare Priamus equos continuisse ad flumen dicatur. Ejus generis sunt δὴ αὖτε Od. ι, 310 σὺν δ' ὄγε δ' αὖτε δ' ὡ μέρψας quod scr. δὴ αὖτε — δὴ ἔπειτα in apodosi post αὐτὰρ ἐπεὶ Il. ν, 338 θαρσύνσας δὴ ἔπειτα. — δὴ νῦν Il. γ, 40 τοῦνεκα δὴ νῦν δειῖρο δολοφρονέουσα παρέστις. — δὴ πού Od. α, 161 οὐ δὴ πού λένε' ὅστέα πύθεται ὄμβρος. — δὴ τοι Il. κ, 315 Δόλων ... ὅς δὴ τοι εἶδος μὲν ἔην κακός, ἀλλὰ ποδώκης. Cum autem hoc situ δὴ ad totius loci tenorem pertineat, in tempore indicando initio ἀποδόσεως ponitur, post ἐπεὶ Od. θ, 486 αὐτὰρ ἐπεὶ πόσιος . . . ἔξ ἔρον ἔντο, δὴ τότε Δημόδοκον προσέφη, Od. ι,

310 αὐτὰρ ἐπεὶ δὴ σπεῦσε πονήσας· . . . σὺν δ' ὄγε δ' αὖτε δ' ὦ μάργας ὠπλίσσατο δεῖπνον quod scr. δὴ αὖτε. Post ἤμος Il. α, 476 ἤμος . . . δὴ τότε ἤμος . . . καὶ τότε' ἔπειτ', quas paratacticas esse structuras in grammat. gr. ed. III. §. 316 docui.

Inde etiam extra hos fines in simplici sententiarum junctura primum locum occupat ante τότε γ', ὅα τότε — Il. ε, 136 καὶ πρὶν περ μεμαῶς Τρώεσσι μάχεσθαι, Δὴ τότε μιν τοῖς τόσσον ἔλεν μένος. Il. ν, 441 ἀπὸ χροὸς ἤρκει ὀλεθρον Δὴ τότε γ' αὖτον αὔσεν. — Il. ξ, 389 Τρώας . . . ἐκόσμιε φαιδίμος Ἐκτωρ. Δὴ ὅα τότε' αἰνοτάτην ἔριδα πολέμοιο τέτυσσαν coll. Il. π, 63 Od. θ, 424, item ad causam indicandam ante γάρ Il. λ, 314 ἀλλ' ἄγε . . . παρ' ἑμ' ἵστιασ' δὴ γὰρ ἔλεγχος ἔσσεται coll. ω, 351 adsumpto insuper πέρ coll. Od. ν, 30.

Ceterum in hac quoque particula fieri solet, ut rhythmica vi longa vocalis tenuetur et δὲ appareat, ubi extra illam necessitatem δὴ locum legitimum occupat. Ita juxta ποῦ δὴ, τί δὴ in interrogationibus quas supra posuimus et πῶς δὴ ἔγωγ' (Il. σ, 364) Il. φ, 481 πῶς δὲ σὺ νῦν μέμονας apparet quod rhythmico fractum pro πῶς δὴ σὺ poni tam analogia quam dictionis indoles evincit. Similia in aliis.

Haec igitur de particulis μὲν et δὴ quatenus speciem disjunctivam induerunt dicta sufficiant. Multa quidem ejus generis supersunt per omnes rhapsodias disseminata, quae tamen ad capita, quae exposuimus, sine negotio revocari possunt. Scio vulgatam scripturam in his quoque defendi solere, ut a Spitznero in excurs. VIII (ad Il. δ, 424) iisque quos ibi sequitur, nec obsto, quominus vulgata textui qualem constitutum habemus, relinquatur; juvabit tamen genuinam dictionis indolem perspexisse, ut eam si absque gravi

παρεδόσεως incommodo fieri potest, poëtae in singulis reddas, et, si haec redditio nimium audax videatur, saltem intelligas quod dici debuit et revera a poeta dictum tradebatur, donec successu temporis adstrictis metri et analogiae legibus immutata ad posterorum memoriam propagarentur.

Superest, ut de particula τοὶ agamus. Hanc ad τοὺς revocandam esse supra monuimus, vi adverbiali, ut οἴκοι, domi. Nec tamen ab ipsa forma genuina, sed deflexa deduxerim, quam τοῖος, τοιοῦτος monstrant, ut sit *tali modo*, referaturque ad cogitationes animo comprehensas conclusionesque inde deductas. Hinc et ipsa concludendi et affirmandi vim nanciscitur et quamvis sensu suo peculiari, eodem tamen ordine, quo reliquae, affirmandi, demonstrandi, excitandi ligandique vim habentes aut seorsim aut junctim cum aliis ponitur. Initio sententiae non nisi cum γὰρ conjuncta ponitur aliquoties in Il. α, 76: τοιγὰρ (scribendum τοὶ γὰρ) ἐγὼν ἔρῳ, σὺ δὲ σύνθεο. Il. κ, 437 τοιγὰρ ἐγὼ καὶ ταῦτα μάλ' ἀτρεκέως καταλέξω saepiusque in Odyssea ν, 257 δ, 383, 399, 611, aliis. Estque affirmatio cujus causa subjecto γὰρ additur, fere ut nostrum *so denn*. Mansit hoc Epicis et ad Atticorum poetarum dialogos, sicut videmus transiit, Pindaro non adhibitum. Nam quod apud hunc legebatur Nem. VII, 33 τοιγὰρ μέγαν δρυφαλὸν . . . μολῶν, id felici G. Hermannii conjectura τοὶ παρὰ pro τοιγὰρ scribentis sublatum est. In reliquis mediae orationi infertur tam post nomina quam post particulas Il. β, 298: αἰσχρόν τοι δηρόν τε μένειν κενεόν τε νέεσθαι. Il. φ, 110 ἀλλ' ἐπὶ τοι καὶ ἔμοι θάνατος. Od. π, 263 ἐσθλῷ τοι τούτῳ γ' ἐπαμύντορε multaue alia ejus generis. Hinc in guomicis frequens. Od. θ, 351 δειλαὶ τοι δειλῶν γε καὶ ἐγγύαι ἐγγυάσθαι coll. ι, 11 ξ, 72: ἴσόν τοι κακόν ἐστι κ. τ. λ. Il. μ, 412 πλεόνων τέ τοι ἔργον ἄμεινον sed hic δέ τε scrib. ob digamma.

Eadem vi pronomini subjungitur II. ζ, 341 οὗτός τοι, Διό-
μηδες, ἀπὸ στρατοῦ ξερεται ἀνὴρ. Od. ι, 249 ἡμεῖς τοι Τροίηθεν . . .
ἦλθομεν. II. ζ, 211 ταύτης τοι γενεῆς τε καὶ αἵματος. II. ο, 69 ἐκ τοῦ
δ' ἄν τοι ἔπειτα; et particulis his: αἰεὶ II. χ, 488 αἰεὶ τοι τοῦτω γε
πόνος. Αὐτάρ II. ω, 45: αὐτάρ τοι καὶ κείνῳ II. ν, 29 coll. γ, 56
Γάρ. II. ο, 121 ἤδη μὲν γάρ τοι. Od. τ, 592 ἐστὶ γάρ, κ. τ. λ.
Δέ II. α, 419: τοῦτο δέ τοι ξέρονσιν ἔπος Διὶ — Δή II. κ, 316 ὅς
δή τοι εἶδος μὲν ξὺν κακός II. χ, 12 οὐ δὴ τοι εἰς ἄστυ ἄλυν. —
Ἐπεὶ II. χ, 13 ἔπει οὐ τοι μόρσιμός εἰμι. — Καί II. ν, 267 καὶ
τοι ἐμοῦ παρὰ τε κλισίῃ καὶ νηὶ μελαίνῃ Πόλλ' ἔναρα Τρώων. Apud
recentiores particulae καὶ τοι in significationem et tamen abierunt. —
Οὐ II. γ, 65 οὐ τοι ἀπόβλητ' ἐστί. Od. ξ, 487 οὐ τοι ἐγὼ ζῶοισι
μετέσσομαι coll. Od. ω, 330 π, 267 nec aliter οὐδέ Od. β, 17
οὐδέ τοι αὐτός et post verbum interjecta μὲν Od. π, 283 νεύσω μὲν
τοι ἐγὼ κεφαλῇ· σὺ δ' ἔπειτα κ. τ. λ.

Non raro inter particulam τοὶ et pronomen encliticum τοὶ i. e.
σοὶ sensus haeret, ut II. α, 419, quod supra posuimus, τοῦτο δέ
τοι ξέρονσα ἔπος Διὶ ubi sequitur v. 426 δωδεκάτῃ δέ τοι αὐθις
ἐλεύσεται . . . καὶ τότ' ἔπειτά τοι εἶμι. Similis copulatio utriusque
vocalae II. ω, 547 αὐτὰρ ἐπεὶ τοι πῆμα τόδ' ἤγαγον . . . αἰεὶ τοι περὶ
ἄστυ μάχαι. II. π, 450 ἀλλ' εἴ τοι φίλος ἐστί . . . ἢ τοι μὲν μιν
ἔασον. Hinc pendent Od. β, 286 τοῖος γάρ τοι ἑταῖρος ἐγὼ . . . ὅς
τοι νῆα θοὴν στελέω Od. ο, 39 ὅς τοι ἐὼν ἐπίκουρος . . . ὁμῶς
δέ τοι ἦπια οἶδεν Od. β, 87 σοὶ δ' οὔτι μνηστῆρες . . . ἀλλὰ φίλη
μήτηρ ἢ τοι περὶ κέρδεα οἶδεν, ubi analogia reliquorum οὔτοι pro
οὔτι postulat, coll. π, 187 οὔτις τοι θεός εἰμι Od. ρ, 400 οὐ τοι
φθονέω; — mox 403 ἀλλ' οὐ τοι τοιοῦτον ἐνὶ στήθεσσι νόημα.

Nulla autem frequentior, quam particularum ἢ τοι copulatio.
Grammatici in hac junctura τοὶ παραπληρωματικὸν existimarunt, teste

Etymol. Magn. s. h. v. eaque de causa *τόνωσιν ἤτοι* induxerunt, falsam nimirum, quippe quae falsa opinione nitatur, et ubique in *ἤτοι* solvendam. Hae autem eodem, quo *ἤ* simplex jure et praeponuntur et tam nominibus atque verbis quam particulis subjiuntur. Il. δ, 22 *ἤτοι Ἀθηναίη ἀκέων ἦν* Il. φ, 485 *ἤτοι βέλτερόν ἐστι* coll. Il. φ, 90 Od. φ, 98 *ἤτοι οἰστόν γε πρῶτος*. Il. ε, 383 *ἤτοι τῶν ἄλλων*. Il. χ, 280 *ἤτοι ἔφης γε*.

E pronomibus *ἐγὼ* solum subjunctum habent et articulum demonstrativum *ὁ* aut simplicem aut cum *γάρ*, *μὲν* conjunctum Il. γ, 305 *ἤτοι ἐγὼν εἰμι* coll. Il. ο, 190 φ, 446 χ, 317. — Il. ξ, 252 *ἤτοι ἐγὼ μὲν ἔλεξα* coll. Od. μ 165. χ, 171. — Il. δ, 51 *ἤτοι ἐμοὶ τρεῖς μὲν* (i. e. μῆν) *πολὺ φέλλεται*. — Od. α, 155 *ἤτοι ὁ φορμίζων*. Il. τ, 100 *ἤτοι ὁ γ' εὐχόμενος* coll. Od. ρ, 153, et in forma fere solemni Il. α, 88, 101 *ἤτοι ὁ γ' ὥς εἰπὼν κατ' ἄρ' ἔξετο* coll. Il. η, 354, 365 Od. β, 224 et subjecto *μὲν*: *ἤτοι ὁ μὲν*, quae forma frequentissima est in Iliade. Il. δ, 537: *ἤτοι ὁ μὲν Ὀρηνκῶν δ' δ' Ἐπειῶν χαλκοχιτώνων Ἠγεμόνες* coll. Il. ε, 842, 847 θ, 364 η, 647 842, 847 ζ, 404 λ, 94, 257, 373 ν, 614, 694 ο, 333, 634 π, 253 ρ, 193 φ, 67, nec ab Odyssea deest, ut χ, 180. Reliquorum casuum accusativus tantum nulla accedente particula post *ἤτοι* invenitur. Il. ε, 447 *ἤτοι τὸν Αἰτωλὸν τε καὶ Ἀρτεμῖς... ἀκρόντο*. Particulae has voculas initio orationis positas sequuntur *γάρ*, *μὲν*, *νῦν*, *ὅτε* Il. ζ, 414: *ἤτοι γὰρ πατέρ' ἀμὸν ἀπέκτανε* coll. Od. γ, 124 λ, 314. Il. λ, 613: *ἤτοι μὲν τὰ γ' ὀπισθε* coll. Od. δ, 505 ρ, 372 et juncta utraque Il. ν, 67 *ἤτοι μὲν γὰρ ἅπαντα* coll. ibid. 313 al. Si exclusa est disjunctio et affirmatio fortior, *μὲν* pro *μῆν* habendum hocque ipsum reponendum erit, ut Il. δ, 18 *ἤτοι μὲν οἰκέοιτο πόλιν*. ib, 376, quamquam sequente δὲ ut Il. γ, 168 *ἤτοι μὲν κεφαλῇ καὶ μέζονες ἄλλοι ἔασιν καλὸν δ' οὕτω ἐγὼν οὕπω ἴδον*.

Particulae temporalis ὅτε post ἦ τοι illatae haec exempla suppetunt. Il. ζ, 11 ἦτοι ὅτ' ἐς πεδῖον . . . ἀθρήσειεν, Od. θ, 87 ἦ τοι ὅτε λήξειεν coll. Od. π, 23.

Ad locos, qui ἦ τοι initio positas habent, referri poterunt ἀποδόσεις post ὅτε, ὅτε δῆ, siquidem in illis paratacticam dictionem deprehendas. Il. ν, 113 ἀλλ' ὅτε δῆ . . . ἦ τοι μὲν Μενέλαος Il. ζ, 201 ἀλλ' ὅτε δῆ καὶ κείνη ἀπέχθεις . . . ἦ τοι ὁ καὶ πεδῖον coll. η, 188 ι, 155: post ἐπεὶ semel Il. ω, 629 αὐτὰρ ἐπεὶ πόσιος . . . ἦ τοι Δαρδανίδης.

Mediae orationi eodem quo simplex modo aut solae inferuntur aut aliis particulis nexae, ac nominibus quidem non nisi post vocativum. Il. η, 191 ὦ φίλοι, ἦ τοι κληῖρος ἐμός Od. ρ, 101: Τηλέμαχ' ἦ τοι ἐγών coll. Il. η, 406 ρ, 509. — ψ, 306. Ἀντίλοχ' ἦ τοι μὲν σε coll. ω, 460 al. Nimirum vocativus extra reliquae orationis nexum positus eas admittit orationis formas, a quibus sententiae incipi possunt.

E pronomnibus ὅ et relativum ὃς huic juncturae praemittuntur. Il. μ, 141: οἱ δ' ἦ τοι εἴως μὲν. — Il. σ, 378: τοῦ δ' ἦ τοι κλέος coll. Il. λ, 24 Od. μ, 85: τῆς ἦ τοι. Il. β, 813: τὴν ἦ τοι ἄνδρες . . . ἀθάνατοι δέ τε σῆμα. Il. σ, 237 τὸν ρ' ἦ τοι μὲν ἔπεμπε coll. σ, 585. — Il. δ, 237 τῶν ἦ τοι αὐτῶν.

Post particulas inferuntur has: ἀλλά Il. α, 211 ἀλλ' ἦ τοι ἔπεσιν μὲν coll. Il. δ, 9, 13, 62 ω, 45. — Il. θ, 35 ἀλλ' ἦ τοι πολεμῶμεν. Il. ψ, 828: ἀλλ' ἦ τοι τὸν ἔπεμπε. Il. θ, 502 ἀλλ' ἦ τοι νῦν μὲν coll. Il. ι, 95 Od. η 291. — Δέ Il. ε 808 σοὶ δῆ τοι μὲν ἐγὼ παρὰ θ' ἴσταμαι ἥδ' ἐ φυλάσσω, ubi tamen σοὶ δῆ τοι scribendum. Il. ο, 211 ἀλλ' ἦ τοι νῦν μὲν γε Il. ρ, 514 ἀλλ' ἦ τοι μὲν ταῦτα

coll. ρ, 414 ν, 435 Od. π, 127. — Post ἐνθ' α II. π, 399 ἐνθ' ἧ τοι coll. ν, 141 ζ, 861 λ, 235, 567 π, 426 ξ, 258. — Od. ρ, 428: ἐνθ' ἧ τοι μὲν ἐγώ. Post νῦν δέ II. τ, 23: νῦν δ' ἧ τοι μὲν ἐγώ coll. ib. 67. — Post ὄφρα Od. γ, 419 ὄφρ' ἧ τοι et post ὥς Od. ε, 24: ὥς ἧ τοι κείνους coll. ω, 432. — Od. ρ, 257: ὥς ἧ τοι Ὀδυσσεὺς ἤδη ἐν πατρὶδι γαίῃ.

His nondum ad finem perducta est haec de particulis affirmativis dissertatio. Superest enim, ut demonstremus, quibus modis earum usus apud recentiores ab homerico pendeat aut ab eo recedat. Ne tamen terminos huiusmodi dissertationibus academicis positos nimium egrediamur, materiam hanc satis uberem et rem scitu nequaquam indignam novae dissertationi sequenti fasciculo inserendae reservabimus.

Argumentum primae partis.

I.

De prosapia nominum quae e χειρ et νίπτω componuntur

p. 361 — p. 415.

1. De loco Aeschylī Agam. v. 1005—1016 p. 362.
2. De usu vocabulorum χέριβον et χέριβα homerico p. 383.
3. De usu eorundem vocabulorum attico p. 389.
4. De accentu formarum, quae ad ἡ χερνῖψ pertinent p. 392.
5. De reliquis ejusdem prosapiae nominibus p. 397.
6. De loco Aeschylī qui χερνίβων meminit et nonnullis aliis cum eo nexis p. 405.

II.

De usu et copulatione particularum quibus disjunctio aut asseveratio et obtestatio apud Homerum indicantur.

1. De loco Aeschylī Agam. 1069, 1070, qui hanc quaestionem movit p. 413.
2. De ratione qua disjunctio, asseveratio et obtestatio inter se differunt p. 417.
3. De asseverantium particularum formis, significato et origine p. 422.
4. De usu particulae ἧ ejusque juncturam cum aliis apud Homerum p. 424.
5. De usu particularum μὴν, δὴ et τοί apud eundem p. 440.